

Accepted date: Aralık 2020

İlker USTA¹

ÇOCUKLUK DENEYİMİ YAŞAMIŞ GENÇ YETİŞKİNLERİN OKUL ÖNCESİ DÖNEM BAĞLAMINDA YEĞLEDİKLERİ AHŞAP OYUNCAK ÇEŞİTLERİ

ÖZ

Bu makale, 22-23 Şubat 2020 tarihleri arasında İstanbul'da düzenlenen Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Bilimleri Sempozyumu'nda sunulan bildiriden geliştirilmiştir. Bu çalışma, okul öncesi çocuklara yönelik ahşap oyuncak kategorizasyonu öngörüsüyle Usta (2016, 2018) tarafından gerçekleştirilen "Okul Öncesi Çocukluk Algısında Genç Yetişkinlerin Ahşap Oyuncak Seçimi" ve "Genç Yetişkinlerin Bakışıyla Okul Öncesi Çocuklar için Ahşap Oyuncaklar" başlıklı çalışmaların devamı olup "Eğitici Ahşap Oyuncaklar" seçmeli dersi kapsamında Prof.Dr. İlker Usta tarafından tasarlanan ahşap oyuncak kategorizasyonunun ilave verilerle geliştirilip çeşitlendirilmesini örneklemektedir. Buna göre, Usta tarafından 2016 yılında 235 yükseköğretim öğrencisinin (92 erkek ve 143 kız) görüşü çerçevesinde 19 kategori ve 64 alt kategori ile kurgulandıktan sonra, Usta'nın 2018 yılındaki çalışmasıyla 292 öğrencinin (97 erkek ve 195 kız) görüşü doğrultusunda 23 kategori ve 72 alt kategori olarak düzenlenen ahşap oyuncak kategorizasyonu, bu çalışmayla 84 erkek ve 154 kız olmak üzere 238 öğrencinin görüşü bağlamında 26 kategori ve 89 alt kategori biçiminde güncellenerek geliştirilmiştir. Ayrıca, okul öncesi çocuk gelişimi itibarıyla gelişim alanları özellikleri, ahşap oyuncaklara olan olası etkileri bağlamında, literatür bilgisiyle verilmiş ve bu çalışmayla detaylandırılan kategorizasyon, yeni kategoriler ile alt kategoriler göz önüne alınarak açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Gelişimi, Ahşap, Okul Öncesi Eğitim, Eğitici Ahşap Oyuncaklar.

TYPES OF WOODEN TOYS PREFERRED BY YOUNG ADULTS WITH CHILDHOOD EXPERIENCE IN THE CONTEXT OF PRESCHOOL PERIOD

ABSTRACT

This article has been developed from the paper presented at the International Symposium on Social Sciences and Educational Sciences held on 22-23 February 2020 in Istanbul, Turkey. This study is the continuation of the research conducted by Usta (2016, 2018) with the titles of "Young Adults' Choices of Wooden Toys within the Perception of Preschool Childhood" and "Wooden Toys for Preschool Children from View of Young Adults" with the prediction of wooden toy categorization for preschool children and illustrates the development and diversification of the existing wooden toy categorization, which has been designed by Professor İlker Usta in the context of the elective course "Educational Wooden Toys", with additional data. According to this, wooden toy categorization that has been constructed in 2016 by Usta in 19 categories and 64 subcategories within the framework of the opinion of 235 higher education students (92 boys, 143 girls) and organized by Usta's work in 2018 in 23 categories and 72 subcategories according to the opinion of 292 students (97 boys, 195 girls), is developed in this study by updating in 26 categories and 89 subcategories in the context of the opinion of 238 students (84 boys, 154 girls). In addition, the characteristics of development areas in terms of preschool child development are given in the context of the possible effects on wooden toys with literature knowledge, and the categorization elaborated with this study is explained considering new categories and subcategories.

Keywords: Child Development, Wood, Pre-School Education, Educational Wooden Toys.

¹ Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Ağaçşileri Endüstri Mühendisliği, iusta@hacettepe.edu.tr

GİRİŞ

Onsekizinci yaşa kadar olan süreç, çocukluk olarak adlandırılmakta olup her bireyin kendini tanıması ve yaşamı anlamlandırması bakımından kendi hakkında ve yaşam hakkında bilinçli farkındalığa ulaşması bağlamında oldukça önemlidir. Usta (2019) tarafından açıklandığı üzere, çocukluk sürecinin genel çerçevesini oluşturan çocuk gelişimi olgusu, kendine özgü doğasıyla ve olağan işleyişiyle, gelişim dönemleri ve gelişim alanları itibarıyla, çok sayıdaki araştırmayla kapsamlıca ele alınmış ve nitelik/nicelik açısından ayrıntılı olarak tanımlanmıştır. Bu meyanda, Sigmund Freud (1856-1939) tarafından ortaya konulan ve evrensel bir kabul olarak [Psikomotor Gelişim, Bilişsel Gelişim, Dil Gelişimi, Sosyal ve Duygusal Gelişim ile Özbakım Becerisi düzleminde değerlendirilen gelişim alanları dahilinde] pek çok kaynakta mevzubahis edilen psikoseksüel gelişim evreleri (gelişim dönemleri) Oral Dönem (0-2 yaş), Anal Dönem (2-3 yaş), Fallik [Phallic] Dönem (3-5 yaş), Latent [Latency] Dönem (5-12 yaş) ve Genital Dönem (12-18 yaş) olup 0-24 ay aralığıyla Oral dönem, 24-36 ay aralığıyla Anal dönem, 36-60 ay aralığıyla Fallik dönem ve 60-72 ay aralığıyla Latent dönemin ilk yılı, oyun ve oyuncak eşliğinde gerçekleşen okul öncesi dönemin temel bileşenleri olarak öne çıkmaktadır. Bu noktada; oyuncakların, çocukta [kim olduğunu bilmek/anlamak suretiyle] benlik oluşmasını desteklediği, çocuğun yaşadığı çevreyi/dünyayı keşfetmesine yardım ettiği, çocuğun hem fizyolojik ve psikolojik hem de sosyal yönden gelişmesine katkı sağladığı göz önüne alındığında, çocuk gelişimi ve çocuk eğitimi araştırmaları zemininde kritik bir öneme sahip olduğu aşikardır.

Okul öncesi dönemin oyuncaklar yordamıyla öğrenme ve tecrübe edinme kurgusuyla oluşan etkin bir süreç olduğu gerçekliği göz önünde bulundurulduğunda, oyuncak çeşitlerinin geniş bir yelpazede çocuklara takdim edilmesi gerektiği kaçınılmaz bir zorunluluk olarak ortadadır. Buna göre, doğal ve organik bir malzeme olan ahşaptan imal edilen Eğitici Ahşap Oyuncaklar, kendine özgü özellikleriyle bu kapsamda değerlendirilebilir ve okul öncesi çocukluğu pekiştiren oyun araçları içerisinde hatırı sayılır bir oyuncak tiplmesi olarak konuşulabilir. Usta (2017)'nin açıkladığı gibi, doğanın bir yansıması olarak sürdürülebilir ormancılık faaliyetleriyle büyük bir itinayla yetiştirilen ağaçlardan titizlikle temin edilen kaynağı yenilenebilir tükenmez bir doğal malzeme olan ahşap (anatomik yapısı ile kimyasal bileşimi ve fiziksel özellikleri ile mekanik özellikleri sayesinde) sahip olduğu çok yönlü ve işlevsel mevcudiyetiyle tek başına (veya diğer malzemelerle birlikte) doğrudan (veya dolaylı biçimde) kullanılmak suretiyle ihtiyaçların karşılanmasında ve gereksinimlerin giderilmesinde insanlığın başlangıcından beri vazgeçilmez bir tutkuyla kullanılagelen eşsiz bir malzeme olup lifli ve gözenekli doğasıyla kolay işlenebilir ve şekillendirilebilir oluşuyla sınırsız sayıda ürünün imalatında tercih edilmiştir. Ahşap, bu açıklama uyarınca, okul öncesi dönem önceliğinde olmak üzere çocukluk sürecinin tamamında söz konusu olabilecek envai çeşit oyuncakların yapımında rahatlıkla kullanılabilir bir malzemedir.

Bu çalışmada, 0-6 yaş (0-72 ay) arasını kapsayan okul öncesi çocukluk süreci, genelgeçer bir kabul gören özellikleri ve göstergeleri çerçevesinde, ulusal eğitim müfredatına uyarlanan gelişim dönemleri ve gelişim alanları yönünden tanıtılmış ve Usta (2016, 2018) tarafından tasarlanıp geliştirilen ahşap oyuncak kategorizasyonu kapsamında, bir nevi devam araştırması biçiminde yürütülmüş olan bu araştırmayla elde edilen bilgilerle gerçekleştirilen kategorik çeşitlendirmeler ve nitelermeler ile kategorizasyonun güncellenmiş hali açıklanmıştır.

YÖNTEM

Özü itibarıyla bakıldığında nitel bir araştırma olan bu çalışma, sosyal araştırmalarda araştırılan konu hakkında bilgi sağlamak üzere başvurulmuş yazılı belgelerin incelenmesini esas alan doküman analizi (Corbetta, 2003) ile metinlerin içerdiği anlamlar bağlamında tekrarlanabilir ve geçerli çıkarımlar yapmak amacıyla kullanılan bir araştırma tekniği olan içerik çözümlemesi (Krippendorff, 1980) çerçevesinde gerçekleştirilmiştir.

¹ Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Ağaççileri Endüstri Mühendisliği, iusta@hacettepe.edu.tr

Buna göre; a) oyun ve oyuncaklar ile pekiştirilen 0-6 yaş (0-72 ay) arasını kapsayan okul öncesi dönem çocuklarının gelişim özelliklerinin açıklanması amacıyla, Milli Eğitim Bakanlığı'nın MEGEP (Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi) kapsamında "Çocuk Gelişimi ve Eğitimi" ön başlığıyla 2009 yılında yayımlanan "Çocuğun Gelişimi" ve "Eğitici Oyuncaklar" ile 2016 yılında yayımlanan "0-36 Ay Oyun ve Oyuncak" başlıklı yazılarla birlikte, Milli Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü web sayfasında 2013 yılında erişime açılan "0-36 Aylık Çocuklar İçin Eğitim Programı" ve "Okul Öncesi Eğitim Programı" başlıklı dökümanlar incelenerek analiz edilmiş ve bu yolla temin edilen bilgiler Usta (2019)'nın sunduğu gibi metinde gösterilmiştir, b) Bologna uyum çalışmaları kapsamında 2013 yılında güncellenen Ağaçşileri Endüstri Mühendisliği müfredatı bağlamında Hacettepe Üniversitesi öğrencileri için (Mesleki Teknoloji Yüksekokulu uhdesinde olmak üzere Seçmeli Dersler Birimi Koordinatörlüğü nezdinde) açılan bir ders olan "Eğitici Ahşap Oyuncaklar" seçmeli dersini (iki ardışık öğretim yılı içerisinde güz ve bahar yarıyılları ile yaz okulu düzleminde) yüklenen yükseköğretim öğrencilerinin "Şimdi bir çocuk olsaydınız (okul öncesi çocukluk dönemi bağlamında) nasıl bir ahşap oyuncak ile oynamak isterdiniz?" konusunda 300-350 sözcükten oluşan bir dönem ödevi hazırlayarak okul öncesi çocukluk algısıyla nasıl bir ahşap oyuncakı yeğlediklerine ilişkin görüşlerini ifade ettikleri ödev metinleri içerik çözümlemesiyle değerlendirilmiş ve Usta (2016, 2018) tarafından kurgulanıp geliştirilen ahşap oyuncak kategorizasyonu elde edilen yeni verilerle güncellenmiştir.

"Çocukluk Deneyimi Yaşamış Genç Yetişkinlerin Okul Öncesi Dönem Bağlamında Yeğledikleri Ahşap Oyuncak Çeşitleri" başlığıyla gerçekleştirilen bu çalışmada, a) oyuncaklar eşliğinde öğrenme ve keşfetme sürecini ihtiva eden 0-6 yaş (0-72 ay) arasını kapsayan okul öncesi dönem mahiyetinde, özellikleri ve göstergeleri ile çocukluğa yön veren ve çocuk gelişiminde öne çıkan gelişim dönemleri [Oral Dönem (0-24 ay), Anal Dönem (24-36 ay), Fallik Dönem (36-60 ay), Latent Dönem'in ilk yılı (60-72 ay)] ve gelişim alanları [Psikomotor Gelişim, Bilişsel Gelişim, Dil Gelişimi, Sosyal ve Duygusal Gelişim ile Özbakım Becerisi], Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2009'da yayımlanan "*Çocuk Gelişimi ve Eğitimi: Çocuğun Gelişimi*" ve "*Çocuk Gelişimi ve Eğitimi: Eğitici Oyuncaklar*" ile 2013'de yayımlanan "*0-36 Aylık Çocuklar İçin Eğitim Programı*" ve "*Okul Öncesi Eğitim Programı*" ile 2016'da yayımlanan "*Çocuk Gelişimi ve Eğitimi: 0-36 Ay Oyun ve Oyuncak*" başlıklı dökümanlardan derlenen bilgilerle, Usta (2019)'nın oluşturduğu taslağa göre, açıklanmıştır, b) okul öncesi dönem odağında öne çıkan ahşap oyuncakları, üniversitenin farklı programlarında okuyan ve Eğitici Ahşap Oyuncaklar seçmeli dersini yüklenen yükseköğretim öğrencilerinin görüşleri eşliğinde takdim etmek gayesiyle Usta'nın 2016'da 235 (92 erkek ve 143 kız) öğrenci görüşüyle 19 kategori ve 64 alt kategori ile kurguladığı ve sonrasında Usta'nın 2018'de 292 (97 erkek ve 195 kız) öğrenci görüşüyle 23 kategori ve 72 alt kategori ile düzenlediği ve nihayetinde bir devam araştırması olarak 238 (84 erkek ve 154 kız) öğrencinin görüşüyle gerçekleştirilen bu çalışmanın verileriyle önceki verilerin yığılma işlemiyle birleştirilmesiyle 273 erkek ve 492 kız olmak üzere toplam 765 öğrenci görüşü dahilinde, 26 kategori ve 89 alt kategori biçiminde güncellenmiş olan ahşap oyuncak kategorizasyonu açıklanmıştır.

BULGULAR

Araştırma bulguları iki bölüm halinde verilmiştir. Buna göre, ilk bölümde doküman analizi kapsamında 0-6 yaş (0-72 ay) arası okul öncesi dönem çocuklarının gelişim özellikleri açıklanırken, ikinci bölümde ise, "Eğitici Ahşap Oyuncaklar" seçmeli dersini yüklenerek okul öncesi dönem perspektifinde ahşap oyuncak tercihi hakkında ödev hazırlayan erkek ve kız yükseköğretim öğrencilerinin ödev metinlerinin içerik çözümlemesiyle değerlendirilmesi ile güncellenen ahşap oyuncak kategorizasyonu açıklanmıştır.

¹ Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Ağaçşileri Endüstri Mühendisliği, iusta@hacettepe.edu.tr

3.1 Okul Öncesi Çocuk Gelişimi

Çocuğun gelişimi (psikomotor gelişim, bilişsel gelişim, dil gelişimi, sosyal ve duygusal gelişim ile özbakım becerisi odağındaki gelişim alanlarına göre) Sigmund Freud (1856-1939) tarafından ortaya konulan psikanaliz yaklaşımı kapsamında psikoseksüel gelişim evreleri ile irdelenmiş olup çocukluk sürecinin doğumla birlikte başlayan ve çocuk gelişiminde 0-72 ay (0-6 yaş) aralığı okul öncesi dönem olarak addedilmiştir. Bu noktada; 0-24 ay arasındaki ilk iki yıl Oral Dönem, 24-36 ay arasındaki bir yıl Anal Dönem, 36-60 ay arasındaki iki yıl Fallik [Phallic] Dönem ve 60-72 ay arasındaki Latent [Latency] Dönem'in ilk bir yılı okul öncesi çocukluk tanımlamasıyla değerlendirilmiş ve bu süreler uyarınca her gelişim döneminin gelişim alanlarına göre aşağıdaki özellikleri bünyesinde barındırdığı açıklanmıştır [bu bağlamda, 0-6 yaş (0-72 ay) arasını kapsayan okul öncesi çocuk gelişimi olgusu, gelişim dönemleri ve gelişim alanları mahiyetinde, eğitici ahşap oyuncakların okul öncesi çocuk gelişimindeki yeri ve işlevi hakkında bir değerlendirme yapmaya olanak sağlamak üzere, genel hatlarıyla açıklanmış olup burada belirtilen 0-6 yaş (0-72 ay) okul öncesi dönem çocuk gelişimi özellikleri, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından "Çocuk Gelişimi ve Eğitimi" ön başlığıyla 2009 yılında yayımlanan "Çocuğun Gelişimi" ve "Eğitici Oyuncaklar" ile 2016 yılında yayımlanan "0-36 Ay Oyun ve Oyuncak" başlıklı yazılara ilaveten, 2013 yılında yayımlanan "0-36 Aylık Çocuklar İçin Eğitim Programı" ve "Okul Öncesi Eğitim Programı" başlıklı dökümanlardan derlenen bilgilerle Usta (2019)'nın sunum taslağına göre açıklanmıştır]:

3.1.1 Oral Dönem

Çocukluk sürecinin doğumla birlikte başlayan ve çocuk gelişiminde 0-24 ay (0-2 yaş) arasındaki iki yılı kapsayan birinci evre olan Oral Dönem; psikomotor gelişim, bilişsel gelişim, dil gelişimi, sosyal ve duygusal gelişim ile özbakım becerisi odaklı gelişim alanlarına göre, aşağıdaki özellikleri bünyesinde barındırır:

0-1 ay için Gelişim Özellikleri: *Psikomotor gelişim:* Başını ve boynunu kısa süreli kontrol etmeye çabalar, Sırt üstü pozisyonda yatarken ani bir uyarana verildiğinde sıçrar, Elleri yumruk halindedir fakat avucunun içine verilen nesneyi kavrar. *Bilişsel Gelişim:* Sese tepki verir, Kendinden 20-30 cm uzaklıktaki parlak renkli nesneye bakar. *Dil gelişimi:* Farklılaşmamış ağlama davranışı gösterir, Kendisiyle konuşan kişiye bakar. *Sosyal ve Duygusal gelişim:* Dokunsal uyarana tepki verir, Kendiliğinden gülümser. *Özbakım becerileri:*---

1-2 ay için Gelişim Özellikleri: *Psikomotor gelişim:* Kucağına alındığında başını yaklaşık 15 saniye dik ve dengeli tutar, Sırt üstü yatırıldığında bacaklarını ortalama 2 saniye havada tutar, Sırt üstü yatırıldığında başını kaldırmaya çabalar, Yüz üstü yatırıldığında başını hafifçe kaldırır ve kontrollü olarak indirir, Yüz üstü yatırıldığında dizlerini karnına çeker, Ellerini orta hatta birleştirir ve kısa süre açık tutar. *Bilişsel gelişim:* Görme alanı içinde hareket eden nesnelere izler, Yetişkini tanıdığını belli eder, Göz kontağı kurar. *Dil gelişimi:* Farklılaşmış ağlama davranışı gösterir. *Sosyal ve Duygusal gelişim:* İnsan yüzüne gülümser. *Özbakım becerileri:*---

2-3 ay için Gelişim Özellikleri: *Psikomotor gelişim:* Yüz üstü yatarken başını 45 derece kaldırır, Elllerinden tutulup kaldırılmaya çalışıldığında başını dik tutar, Kucağına alındığında başını dik tutar, Ellere uzun süre bakar, el ve ayaklarıyla oynar, Elinin yanındaki nesneyi yakalar, Uzaktaki bir nesneyi almak için kolları ile uzanır. *Bilişsel gelişim:* Parlak renkli ve hareketli nesneyi 180 derece izler. *Dil gelişimi:* Farklı sesler çıkarır, Sesin kaynağına yönelir, konuşan kişiye ve ses çıkaran nesneye sesli tepki verir. *Sosyal ve Duygusal gelişim:* Sesli güler, Tanıdık durumlara tepki verir, Farklı jest ve mimiklere tepki verir. *Özbakım becerileri:*---

¹ Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Ağaçişleri Endüstri Mühendisliği, iusta@hacettepe.edu.tr

3-4 ay için gelişim özellikleri: *Psikomotor gelişim:* Yüz üstü yatırıldığında ağırlığını kollarına vererek göğsünü kaldırır, Yüz üstü yatırıldığında başını kaldırarak 90 derecede tutar, Yüz üstü yatırıldığında ayakları ile kendini öne doğru iter, Koltuk altlarından tutulduğunda adımlamaya benzer hareketler yapar, Kaşık veya küpü vücudunun orta hattına getirir, Görme alanı içindeki nesneyi alır, Elindeki nesneyi ağzına götürür. *Bilişsel gelişim:* Elindeki nesne alındığında arar ve almak için elini uzatır, Sesleri ayırt eder, Değişik tatlara farklı yüz ifadeleri ile tepki verir. *Dil gelişimi:* Anlamli olabilecek sesler çıkarır agular/babıldar. *Sosyal ve Duygusal gelişim:* Görme alanına giren sesli ve hareketli nesnelere/varlıklara ilgi gösterir, Kendine özgü bir gülümseme geliştirmeye başlar, Farklı yüz ifadelerine tepki verir. *Özbakım becerileri:---*.

4-5 ay için gelişim özellikleri: *Psikomotor gelişim:* Kucağa alındığında vücudunu dik tutar, Yarı oturur pozisyonda destekle 10 dakika durur, Bacaklarını kısmen dik tutar, Yüz üstü yatırıldığında ağırlığını bir kolundan diğerine aktarır, Sirt üstü yatarken yan döner, El bileğini çevirir. *Bilişsel gelişim:* Eline verilen nesneyle oynar, Çeşitli kokuları ayırt eder. *Dil gelişimi:* Yetişkinin çıkardığı sesleri taklit eder, İsmi söylendiğinde tepki verir. *Sosyal ve Duygusal gelişim:* Yumuşak sese ve gülümseyen yüze güler ve mutlu sesler çıkararak tepki verir. *Özbakım becerileri:---*.

5-6 ay için gelişim özellikleri: *Psikomotor gelişim:* Destekle dik oturur, Yüz üstü ileriye ya da geriye doğru sürünür, Kol ve bacaklarının yardımıyla vücudunu iter, Yüz üstü yatırıldığında sirt üstü döner, Sirt üstü yatarken yüz üstü döner ve kendini kaldırmaya çalışır, Sirt üstü yatırıldığında vücudunu ileri geri hareket ettirir, Elinde bir nesne varken diğer eliyle ikinci nesneyi alır, Elindeki nesneyi yere vurur. *Bilişsel gelişim:* Kaybolan nesneyi/kişiyi arar, Aynadaki görüntüsüne tepki verir. *Dil gelişimi:* Dudak sesleri çıkarır, tek heceli anlamsız sesler çıkarır, İsteklerini belirtmek için ses çıkarır, jest ve mimikler kullanır. *Sosyal ve Duygusal gelişim:* Kucağa alınmak ister, Tanıdığı kişi kucağa aldığında ona sarılır. *Özbakım becerileri:---*.

6-7 ay için gelişim özellikleri: *Psikomotor gelişim:* Desteksiz oturur, Kol altlarından desteklendiğinde adım atar, Otururken emekleme pozisyonuna geçer, Elleriyle ayaklarını tutar, Tutunarak ayakta durur, Aynı eline uzatılan ikinci nesneyi almak için elindeki nesneyi diğer eline geçirir, İki elinde birer nesne tutar, iki nesneyi birbirine vurur, Kabin içindeki nesnelere kabı ters çevirerek boşaltır. *Bilişsel gelişim:* Görme alanı içinde saklanan nesneyi arar, Görme alanı dışına çıkan yetişkine ses, jest, mimik ve hareketlerle tepki verir, Nesneyi eliyle keşfetmeye çalışır. *Dil gelişimi:* Yüksek/alçak (veya hızlı/yavaş) ses tonlamalarına tepki verir, Yetişkinin çıkardığı sesleri kısa bir süre sonra tekrar eder. *Sosyal ve Duygusal gelişim:* Kendisiyle oynayan kişiye eşlik eder, Müzik dinlemekten hoşlanır. *Özbakım becerileri:---*.

7-8 ay için gelişim özellikleri: *Psikomotor gelişim:* Emekler, Sirt üstü yatarken oturur pozisyona geçer, Vücudunu sesin geldiği yöne çevirir, Başparmağı ile herhangi bir parmağını karşı karşıya getirir, Nesnelere parmaklarıyla tutar, Tuttuğu nesneyi bir kabin içine atar, İki elinde nesne varken uzatılan üçüncü nesneyi alır, Kucağa alınmak için yetişkine doğru kollarını uzatır. *Bilişsel gelişim:* Kısmen saklanmış nesneyi bulur. *Dil gelişimi:* Yetişkinin ilgisini çekmek için kendi kendine sesler çıkarır. *Sosyal ve Duygusal gelişim:* Dinlediği müziğin özelliğine göre farklı tepkiler verir. *Özbakım becerileri:---*.

8-9 ay için gelişim özellikleri: *Psikomotor gelişim:* Eşyaya tutunarak ayağa kalkar, Bir eliyle tutunarak diğer eliyle yerdeki nesneyi alır, Nesnelere oyun oynar, Dürtme/deşme hareketi yapar. *Bilişsel gelişim:* İstenildiğinde elindeki nesneyi verir, Tanıdığı bir kişi ya da nesne sorulduğunda onu aramak için başını çevirir, Sorulduğunda aynadaki görüntüsünü parmağı ile gösterir. *Dil gelişimi:* Dinlediği sesleri taklit eder, Kendisiyle konuşan kişiye farklı sesler çıkararak cevap verir. *Sosyal ve Duygusal gelişim:* Engellendiğinde ses çıkararak tepki verir, Tanımadığı kişilerden utanır, Kendisiyle yakın iletişimi olan kişiler yanından ayrıldığında ağlar, Oyuna katılır. *Özbakım becerileri:---*.

9-10 ay için gelişim özellikleri: *Psikomotor gelişim:* Hızlı bir şekilde emekler, Eşyaya tutunarak sıralar (yan yan gider), tek eli ile eşyaya tutunarak yürür, Ellerinden tutulunca 1-2 adım atar, Kutunun içindeki nesnelere tek tek çıkarır, Nesnelere eliyle ileri-geri hareket ettirir, Küçük nesnelere toplamak için başparmağını ve işaret parmağını kullanır. *Bilişsel gelişim:* Gözünün önünden kaldırılan nesneyi ilk saklandığı yerde arar, Yetişkinin yaptığı el ve vücut hareketlerini taklit eder. *Dil gelişimi:* Konuşmadaki tonlamalara benzer sesler çıkarır, İsteklerini ses, jest ve mimikle belirtir. *Sosyal ve Duygusal gelişim:* Oyuncak tercihi yapar, Kişi tercihi yapar, Basit el ve parmak oyunları oynar, Ses çıkaran nesnelere ve oyuncaklarla oynamaktan hoşlanır. *Özbakım becerileri:---*

10-11 ay için gelişim özellikleri: *Psikomotor gelişim:* Ortalama 10 saniye ayakta yardımsız durur, Tek elinden tutulduğunda yürür, Yetişkin ile oturarak top oynar, Ayakta dururken oturma pozisyonuna geçer, Küçük nesnelere dar ağızlı kaba atar, Bardağı kulpundan tutar. *Bilişsel gelişim:* Kutuların içindeki nesnelere bulur, Nesneyi amacına uygun biçimde kullanır, Kolayca ulaşamayacağı nesnelere çeşitli yolları deneyerek ulaşır, Resimleri/fotoğrafları inceler. *Dil gelişimi:* Nesnelere ve varlıkları ifade edebilmek için kendine özgü ses, sözcük ve benzeri ifadeler kullanır. *Sosyal ve Duygusal gelişim:* Duygularını ses, jest ve mimiklerle ifade eder, Oyunlarında taklitleri kullanır. *Özbakım becerileri:---*

11-12 ay için gelişim özellikleri: *Psikomotor gelişim:* Yardımsız yürür, Çömelme pozisyonundayken ayağa kalkar, Saplı nesnelere iter, Basamakları emekleyerek çıkar, Kolları ile güç gerektiren hareketleri yapar, Nesnelere kapağını yerlerine yerleştirir, Kalın yapraklı kitap sayfalarını çevirir. *Bilişsel gelişim:* Saklanan nesneyi birden fazla yerde arar, Bir grup nesne arasından adı söylenen nesneyi gösterir, Çevresinde oynayan çocukları izler. *Dil gelişimi:* Nesnelere ya da kişilerin adlarını söyler, Tek sözcüklü cümle kurar, 1 ile 10 arasında sözcük söyler. *Sosyal ve Duygusal gelişim:* Başkalarının ilgi gösterdiği davranışları tekrar eder, Bağımsız hareket etmek ister, Hoşuna giden hareketleri tekrar tekrar yapar. *Özbakım becerileri:---*

12-15 ay için gelişim özellikleri: *Psikomotor gelişim:* Elinde nesne taşıyarak yürür, Yerdeki bir nesneyi eğilerek alır, Sabit duran topa ayağı ile vurur, Belirli bir yüksekliğe tırmanır, Nesnelere dengeli bir şekilde üst üste koyar, Oyunlarda her iki elini eş güdümlü kullanır, Topu iki eliyle tutarak karşısındakine atar, Kalem avucuyla kavrar, Kağıdı yırtar, Açılır kapanır nesnelere açma kapama yapar, Nesnelere düğmelerine basar, Suyu kaptan kaba boşaltır, Küçük nesnelere dar ağızlı kaptan çıkarır. *Bilişsel gelişim:* Nesneyi en son saklandığı yerde bulur, Çeşitli nesnelere oyunlarında kullanır, Eşyaları mekandaki yerlerinde arar, Özellikleri söylenen nesnelere verir, Şekilleri uygun boşluklara yerleştirir. *Dil gelişimi:* Tek sözcükle birçok şeyi anlatmaya çalışır: morgem konuşması yapar, "Anne" ve "Baba" sözcüklerini anlamına uygun kullanır ("Anne" ve "Baba" sözcüklerini anlam ayırıştırması yaparak söyler), Tanıdığı nesnelere isimlendirir, Sorulduğunda adını söyler, 1 ile 20 arasında sözcük söyler. *Sosyal ve Duygusal gelişim:* Kendi isteklerinin yapılması için ısrar eder, Yeni karşılaştığı durumlarda duygularını ifade eden sesler çıkarır, Başkasının duygularını anlamak için yüzüne bakar. *Özbakım becerileri:---*

15-18 ay için gelişim özellikleri: *Psikomotor gelişim:* Elinden tutulduğunda basamak çıkar, Parmak ucunda yükselir, Bisikleti ayakları yerdeyken sürer, Karalama/boyama yapar, Kaşık ve çatalı uygun biçimde kullanır. *Bilişsel gelişim:* Daha önceden tanıdığı varlıkları başka bir yerde gördüğünde tanıdığını belli eder, Basit problem durumlarına çözüm üretir, Uzaktaki nesneyi gösterir, Birbirini izleyen iki yönergeye uyar, Vücudun iki parçasını gösterir. *Dil gelişimi:* Ritmik/melodik sesleri mırıldanarak tekrar eder, Sözel oyunlar oynar, Eylemleri uygun ses taklitleriyle ifade eder, İsimleri söylendiğinde kitaptaki resimleri gösterir. *Sosyal ve Duygusal gelişim:* Başkalarının duygusal ifadelerini taklit eder, Öfkeli olduğunda yetişkin desteği ile sakinleşir, İlgi çekmek için çeşitli davranışlar gösterir, Aynı mekanda diğer çocuklarla etkileşime girmeden oyun oynar, Yetişkinle etkileşimli oyun oynar. *Özbakım becerileri:--*

18-21 ay için gelişim özellikleri: *Psikomotor gelişim:* Yardımla merdivenleri iner, Merdivenleri bir ayağının yanına diğerini getirerek çıkar, Karşısındakine topu havadan atar, Geri geri yürür, Yan yan yürür, Dengeli koşar, Yardımla tek ayağının üzerinde durur, Kitap sayfalarını ikişerli-üçerli çevirir, (5x5 cm kesite sahip) en az 4 küpten kule yapar, Makası iki eliyle kullanır, İri boncukları çubuğa dizer, Vidalı kapakları açar. *Bilişsel gelişim:* Aynı iki nesneyi eşleştirir veya birbiriyle ilişkili iki nesneyi bir araya getirir, Vücudun 3-4 parçasını gösterir, Basit sınıflamalar yapar, Yetişkinin davranışını ses ve hareketle taklit eder, Nesnelere çıkardıkları sese göre ayırt eder. *Dil gelişimi:* 20 ile 50 sözcüğü anlamına uygun kullanır, 2-3 sözcükten oluşan bağlaçsız cümleler kurar: telgrafik konuşma yapar, Basit sorulara uygun yanıt verir, Kısa öyküleri dikkatini vererek dinler, Resmini gördüğü nesneyi isimlendirir. *Sosyal ve Duygusal gelişim:* Bağımsız davranışlar gösterir, Akranlarına ilgi gösterir. *Öz bakım becerileri:*---

21-24 ay için gelişim özellikleri: *Psikomotor gelişim:* Merdivenden yardımsız iner, Düz hat üzerinde yürür, Oyuncağı ipinden çekerek yürür, Yerinde zıplar, (2.5 x 2.5 cm kesite sahip) 2-3 küpten kule yapar, Kapıları boyutlarına göre iç içe yerleştirir, Makasla bir açıklık hamleler ile kağıdı keser, Nesneyi iki elinin avuçları içinde yuvarlar, Kalemi üç parmağı ile tutar, Kağıdı iki eliyle buruşturur. *Bilişsel gelişim:* Nesnelere merak eder, Sorulduğunda nesnelere/varlıkların parçalarını isimlendirir, Sembolik oyun oynar, Gözlemediği bireylerin davranışlarını onlar olmadığında da taklit eder, Yer bildiren yönergelere uygun tepkide bulunur, Parça-bütün ilişkisi kurar. *Dil gelişimi:* 50'den fazla sözcüğü anlamına uygun kullanır, Zamirleri kullanır ve soru cümleleri kurar, Bildiği şarkı ya da tekerlemelere eşlik eder. *Sosyal ve Duygusal gelişim:* Sosyal iletişim kalıplarını kullanır, Evde basit işlere yardım eder. *Öz bakım becerileri:*---

3.1.2 Anal Dönem

Çocukluk sürecinin Oral Dönem sonrasında başlayan ve çocuk gelişiminde 24-36 ay (2-3 yaş) arasındaki bir yılı kapsayan ikinci evre olan Anal Dönem; psikomotor gelişim, bilişsel gelişim, dil gelişimi, sosyal ve duygusal gelişim ile öz bakım becerisi odaklı gelişim alanlarına göre, aşağıdaki özellikleri bünyesinde barındırır:

24-30 ay için gelişim özellikleri: *Psikomotor gelişim:* Topu başının üzerinden geriye atar, Topu hedefe atar, Kaydırdıktan kayar, Düz ve belirli bir hat üzerinde geriye doğru yürür, (oyun hamuru gibi) yumuşak malzemelerle şekiller oluşturur, Model olunduğunda (örnekleme yapıldığında) dik çizgi çizer, Nesnelere belirli bir hat üzerinde yan yana dizer, 4-5 küpten kule yapar, Paketlerin ambalajlarını açar, Kapı kolunu kullanarak kapıyı açar. *Bilişsel gelişim:* Tek basamaklı sayıları art arda söyler, Çeşitli rollere girerek oyun oynar, Rengi söylenen nesneyi gösterir, Art arda verilen 2-3 yönergeyi yerine getirir, Varlıkların sesiyle resimlerini eşleştirir. *Dil gelişimi:* Çoğul ekini kullanır, Anlaşılır şekilde konuşur, Adını ve soyadını söyler, 3 sözcüklü cümleler kurar, Basit cümlelerde zamirleri ve edatları kullanır, "Hepsi" ve "Biri" ayrımını yapar, "Hepsi" ve "Biri" ifadelerine uygun tepki verir, Nesnelere isterken isimlerini söyler, Anlatılan öyküyü dinler. *Sosyal ve Duygusal gelişim:* Oyun arkadaşını seçer, Cinsiyetini bilir, Kendine ait nesnelere paylaşır, Basit kurallara uyar. *Öz bakım becerileri:*---

30-36 ay için gelişim özellikleri: *Psikomotor gelişim:* Parmak uçlarında birkaç adım atar, 15-20 cm yükseklikten atlar, (ortalama 15-20 cm gibi) belirli bir uzaklığı atlayarak geçer, Hareket eden topa tekme atar, Kendisine doğru atılan topu yakalamak için kollarını uzatır, Koşarken durup yerdeki nesneyi alıp koşmaya devam eder, Alçak engellerin üzerinden atlar, Pedal çevirir, Tek ayak üzerinde sıçrar, Modele bakarak yuvarlak çizgi çizer, Kağıdı keser ve kağıtla katlamalar yapar, 6-7 küpten kule yapar, İri delikli boncukları ipe dizer, Tüp şeklindeki nesnelere işlevine uygun olarak sıkır. *Bilişsel gelişim:* Neden-sonuç ilişkisi kurar, Nesnelere birden fazla özelliğine göre sınıflar, Sorulduğunda zıt kavramları söyler, Yakın geçmişteki olayları hatırlar, "Tek" ve "Çift" kavramlarını içeren yönergelere uygun davranır, İki nesneyi

¹ Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Ağaçşileri Endüstri Mühendisliği, iusta@hacettepe.edu.tr

belirli bir özelliğe göre sıralar, Basit ritim kalıplarını tekrar eder, Basit şarkıları ezbere söyler. *Dil gelişimi:* İki basit cümleyi birleştirir, Resimde gördüğü olayları anlatır, Dinlediği öyküyü anlatır, Çevresindeki ya da öyküdeki olayları dramatize eder, Açık uçlu sorular sorar. *Sosyal ve Duygusal gelişim:* Yaşlılarıyla birlikte oyun oynar, Grup içi konuşmalara katılır, İsteklerinin ertelenmesini kabullenir, Grupla şarkı söyler/dans eder. *Özbakım becerileri:---*

3.1.3 Fallik Dönem

Çocukluk sürecinin Anal Dönem sonrasında başlayan ve çocuk gelişiminde 36-60 ay (3-5 yaş) arasındaki iki yılı kapsayan üçüncü evre olan Fallik (Phallic) Dönem; psikomotor gelişim, bilişsel gelişim, dil gelişimi, sosyal ve duygusal gelişim ile özbakım becerisi odaklı gelişim alanlarına göre, aşağıdaki özellikleri bünyesinde barındırır:

36-48 ay için gelişim özellikleri: *Psikomotor gelişim:* Düz çizgide yürür, (sağ kol sol bacak ve sol kol sağ bacak salınımı yaparak) kollarını sallayarak koşar, Çift ayakla yerinde sıçrar, Tek ayak üzerinde sıçrar, Durduğu noktadan çift ayak öne doğru atlar, Değişik yönlerde yuvarlanır, Topu iki eliyle hedefe atar, Topu yere vurup tutar, Durduğu yerde sabit topa ayakla vurur, Atılan topu bütün vücudu ile tutar, Raketle yukarıya doğru topa vurur, Tek ayak üzerinde 4-5 saniye durur, Denge tahtasında kısa mesafe yürür, Bisikletle pedal çevirerek ilerler, Sıvıları bir kaptan başka bir kaba boşaltır, (oyun hamuru gibi) yumuşak malzemeleri kullanarak değişik şekiller oluşturur, Verilen basit şekilleri makasla keser, Baskı ve yapıştırma işlerini yapar, Daire şeklini çizer, 8 küple kule yapar, Müzik eşliğinde serbest dans eder. *Bilişsel gelişim:* Zıt kavramları ayırt eder, 1'den 10'a kadar sayar, Bire bir eşleştirme yapar, 3 küple köprü yapar, 1'den 10'a kadar olan nesnelere içinde istenilen miktardaki nesneyi gösterir, 4 parçalı yapbozu tamamlar, Renkleri tanıır ve eşleştirir, Resmini gördüğü nesneyi tanımlar, Kendisine söylenen vücut bölümlerini gösterir, Cinsiyetini söyler, Modele bakarak iki nesneden oluşan örüntüyü devam ettirir. *Dil gelişimi:* Sesin geldiği yönü söyler, 3-4 sözcüklü cümleler kurar, "Neden? Nasıl? Kim? gibi" sorular sorar, Geçmiş zaman ifadeleri kullanır, Konuşmalarında isim ve fiilleri kullanır, Konuşmalarında kişi zamirlerini kullanır, Konuşmalarında sıfatları kullanır, Konuşmalarında çoğul eklerini kullanır, Sohbeta katılır, Duygularını sözel olarak ifade eder, Nesnelere işlevlerini anlar, İfadelerinin çoğu anlaşılır, Art arda verilen iki veya üç yönergeyi yerine getirir, Kendi kendine şarkı ve tekerleme söyler, Yaptığı günlük işlerle ilgili olarak sorulan sorulara cevap verir, İki olayı oluş sırasına göre anlatır. *Sosyal ve Duygusal gelişim:* Kendisi ile ilgili sorulan sorulara cevap verir, Grup oyunlarına katılır, Sıraya girer ve sırasını bekler, ("Lütfen" ve "Teşekkür ederim" gibi) nezaket sözcüklerini kullanır, Duygularını ifade eder, Başkalarının duygusal ifadelerini fark eder, Yetişkin denetiminde kurallara uyar, Basit sorumlulukları yerine getirir, Kendisi hakkında olumlu ifadeler kullanır, Kendine ait nesnelere paylaşır, Gerekli durumlarda izin ister. *Özbakım becerileri:* Kendi kendine yemek yer, Yardımla giyinir, Düğmesiz ve bağımsız giysileri yardımsız çıkarır, Giysilerinin önünü ve arkasını ayırt eder, Ellerini ve yüzünü yardımla yıkar ve kurular, Dişlerini yardımla fırçalar, Saçını yardımla tarar, Tuvalet gereksinimini yardımla karşılar, Kendisine ait eşyaları toplar.

48-60 ay için gelişim özellikleri: *Psikomotor gelişim:* Dairesel çizgide yürür, Koşarken komutla yön değiştirir, 30 cm yükseklikten atlar, Engelin üzerinden çift ayakla atlar, Durduğu yerden kollarından kuvvet alarak çift ayakla ileri doğru atlar, Tek ayak üzerinde ritmik olarak 4-6 kere sıçrar, (yana kayarak adımlamanın devamında, ritmik biçimde tekrarlanmak suretiyle, sağ ayağın sol ayağın yanına sıçrayarak getirilmesi hareketi olan) galop hareketini yapar, Kayma adımı yaparak ilerler, Tek ayakla sekme hareketi yapar, Topu yerde 3 kere sektirir, Küçük topu tek elle atar, Atılan topu elleriyle tutar, Küçük topu yerden yuvarlar, Koşarak sabit topa ayakla vurur, Raket veya sopa ile sabit topa vurur, Tek ayak üzerinde 7-8 saniye durur, Denge tahtasında ayak değiştirerek yürür, Bisikletle köşeleri döner, Basit dans adımları yapar, Örneğe bakarak gösterilen modeli çizer, Nesnelere ipe dizer. *Bilişsel gelişim:* İnsan resmini 6 öğeyi içerecek şekilde çizer, 4-10 parçalı yapbozu tamamlar, (miktarı 1'den 10'a kadar

¹ Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Ağaçşeri Endüstri Mühendisliği, iusta@hacettepe.edu.tr

olan) nesnelere ile rakamlar arasında ilişki kurar, 1-5 adet nesneyi ortak özelliklerine göre gruplandırır, 1'den 20'ye kadar birer ritmik sayar, Aynı sayıdaki/miktardaki nesne gruplarını eşleştirir, Verilen iki yarımı birleştirerek bütün oluşturur, Mekanda konum ile ilgili yönergeleri uygular, Bir olayı oluş sırasına göre sıralar, Birkaç nesnenin hangi malzemeden yapıldığını söyler, 10 küple kule yapar, Farklı dokulardaki nesnelere ayırt eder, Renkleri isimlendirir, Kısa bir süre önce gördüğü nesne/kişi/resim ile ilgili sorulara cevap verir, Resimlerdeki eksik parçaları örneğe bakarak tamamlar, Gösterilen resimlerden öykü oluşturur, Neden-sonuç ilişkisini içeren sorulara cevap verir, Nesnelere çeşitli özelliklerine göre karşılaştırır, İki nesneden oluşan örüntü yapar, (yüksek/alçak ses, kalın/ince ses gibi) seslerdeki farklılıkları ayırt eder. *Dil gelişimi*: Sesin özelliğini söyler, Sesin kaynağının ne olduğunu söyler, Birleşik cümleler kurar, 4-5 sözcüklü cümle kurar, Konuşmalarında bağlaçları kullanır, Konuşmalarında olumsuz sözcük yapıları kullanır, Konuşmalarında edat kullanır, Zıt anlamlı sözcükleri kullanır, Sözcüklerin anlamlarını sorar, Nesnelere işlevlerini sorar, Nesnelere işlevleriyle ilgili sorulara yanıtlar, "Neden? Nasıl? Kim? gibi" sorulara yanıt verir, Art arda verilen iki veya üç yönergeyi yerine getirir, Görüş alanı dışındaki nesnelere ilgili yönergeleri yerine getirir, Kısa ve basit öykülerle ilgili sorulara yanıtlar, Az sayıda ses hatasıyla konuşur, Deneyimleriyle ilgili konuşur. *Sosyal ve Duygusal gelişim*: Adını-soyadını ve yaşını söyler, Duygularını jest ve mimiklerle ifade eder, Başkalarının duygu durumlarına uygun tepkiler verir, Yetişkin/akran liderliğine uyum gösterir, Bir sorunu olduğu zaman yardım ister, Başkalarına yardım etmeye karşı isteklidir, Başladığı işi sürdürme çabası gösterir, Sosyal problemlerini çözme konusunda çaba gösterir, Gerektiği durumlarda bağımsız davranır. *Öz bakım becerileri*: Saçını tarar, Giysilerini yardımsız giyer ve çıkarır, Giysisindeki büyük düğmeleri ilikler ve çözer, Giysilerini asar, Ayakkabılarının bağcıklarını yardımla bağlar, Ellerini ve yüzünü yardımsız yıkar, Dişlerini fırçalar, Sofra kurallarına uygun davranır, Yemekle ilgili araç gereçleri doğru kullanır, Ev işlerine yardımcı olur, Tuvalet gereksinimini kendi başına karşılar.

3.1.4 Latent Dönem

Çocukluk sürecinin Fallik Dönem sonrasında başlayan ve çocuk gelişiminde 5-12 yaş arasındaki yedi yılı kapsayan dördüncü evre olan Latent (Latency) Dönem, ilk bir yılı itibarıyla 5-6 yaş (60-72 ay) aralığı ile okul öncesi dönem olarak değerlendirilmekte olup bu bir yıllık süre içerisinde; psikomotor gelişim, bilişsel gelişim, dil gelişimi, sosyal ve duygusal gelişim ile öz bakım becerisi odaklı gelişim alanlarına göre, aşağıdaki özellikleri bünyesinde barındırır:

60-72 ay için gelişim özellikleri: *Psikomotor gelişim*: Engelin üzerinden koşarak atlar, Ritme uygun olarak sekme hareketi yapar, Tek ayak sıçrayarak 2-3 m ilerler, Topu tek elle omuz üstünden atar, Topu tek elle yerden yuvarlar, Belli bir mesafedeki hedefi vurur, Topu yerde 5-6 kere sektirir, İp atlar, Vücudunun farklı bölümlerini kullanarak dengede durur, Tek ayak üzerinde 9-10 saniye durur, Çeşitli hareketleri müzik ve ritim eşliğinde ardı ardına yapar, (oyun hamuru gibi) yumuşak malzemeleri kullanarak 2-3 parçalı kompozisyonlar oluşturur, Örnek gösterildiğinde kağıdı çapraz şekilde katlar, Kalemi doğru tutar, Örneğe bakarak 1-5 arası rakamları yazar, Örneğe bakarak daire-üçgen ve kare-dikdörtgen çizer, Yatay-dikey çizgiler ile eğri-eğik çizgiler çizer ve bunlarla yeni bir şekil oluşturur. *Bilişsel gelişim*: İnsan resmindeki eksik vücut bölümlerini çizer, 10-25 parçalı yapbozu tamamlar, Geometrik şekilleri birleştirerek yeni şekiller oluşturur, 6-10 nesneyi herhangi bir özelliğine göre gruplandırır, 1'den 10'a kadar olan nesne grupları ile rakamlar arasında ilişki kurar, 1'den 10'a kadar olan nesnelere kullanarak toplama yapar, 1'den 10'a kadar olan nesnelere kullanarak çıkarma yapar, Yarım ve bütün olan nesnelere gösterir, 1'den 20'ye kadar olan rakamları sıralar, 20'ye kadar ritmik sayar, Eşleştirme ve ilişki kurma ile gruplandırmayı ve sıralamayı nasıl yaptığını açıklar, Neden-sonuç ilişkilerini kurar, Kısa bir süre gösterilen bir resimdeki ayrıntıları hatırlar, Bir olaydan sonra ne olabileceğini tahmin eder, Nesnelere arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları söyler, Bir dizi içerisindeki nesnelere birbirlerine göre konumlarını söyler, Haftanın günlerini sırasıyla söyler, Günün farklı zaman dilimlerinin isimlerini söyler, Somut nesnelere kullanarak grafik oluşturur ve nesne grafiğini okur, 3

¹ Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Ağaçşeri Endüstri Mühendisliği, iusta@hacettepe.edu.tr

nesneden oluşan örüntü yapar. *Dil gelişimi*: Sesler arasındaki farklılıkları ve benzerlikleri söyler, Verilen sese benzer sesler çıkarır, Sesinin tonunu-hızını ve şiddetini ayarlar, Sıralı ve birleşik cümleler kullanır, Cümlelerinde özneye uygun fiil kullanır, 6 ve daha fazla sözcükten oluşan cümleler kullanır, Geçmiş zaman ve şimdiki zaman ile gelecek zamanı kullanır, “Kim?, Ne?, Ne Zaman?, Nerede?, Neden?, Nasıl ?” gibi sorular sorar, “Kim?, Ne?, Ne Zaman?, Nerede?, Neden?, Nasıl ?” gibi soruları yanıtlar, Cümlelerinde “Çünkü” ve “Daha Sonra” gibi bağlaçlar kullanır, İşaret ve kişi zamirlerini kullanır, Konuşmalarında zaman zarflarını kullanır, Dil bilgisi kurallarını çoğunlukla doğru kullanır, Zıt ve eş anlamlı sözcüklerin anlamlarını söyler, Eş sesli sözcüklerin anlamlarını söyler, Sohbeta katılır ve sohbeti sürdürür, Akıcı konuşur, Dinlediği bir öyküyü anlatır, Resim veya nesne ya da olaylar arasında ilişki kurarak anlamlı öykü anlatır, Konuşmalarında mizahı kullanır, Çevresindeki yazılı materyalleri tanır, Yazının bir anlamı olduğunu bilir, Yetişkinlere duygu ve düşüncelerini anlatır, Okumanın günlük yaşamdaki önemini söyler, Yazının yönünü gösterir, Kitaptaki resimlere bakarak okuyormuş gibi yapar. *Sosyal ve Duygusal gelişim*: Evinin adresini söyler, Ebeveyninin telefon numarasını söyler, Duygularını belli eder, Başkalarının duygularını anlar, Kendini özgün yollarla ifade eder, Kurallara uyar, Gerekli durumlarda kuralları başkalarına açıklar, Aldığı sorumluluğu yerine getirir, Kendine güven duyar, Yeni ve alışılmamış durumlara uyum sağlar, Yeni tanıştığı bireylerle kolay iletişim kurar, Amaçları doğrultusunda davranır, Duygularını kontrol eder, Gerektiği durumlarda liderliği üstlenir. *Öz bakım becerileri*: Dişlerini fırçalar, Elini yüzünü yıkar ve kurular, Vücudunu yıkar, Günlük işlerde sorumluluk alır ve yerine getirir, Hava şartlarına uygun giysiler seçer, Giysilerini kendi kendine giyer ve çıkarır, Giysilerinin düğme ve çıtçıtlarını ilikler ve çözer, Ayakkabılarını bağlar, Yemek araç gereçlerini doğru kullanır, Yemek tabaklarını veya servis tepsisini taşır, Temizlik ile ilgili malzemeleri doğru kullanır, Tehlike yaratacak durumlardan kaçınır.

3.2 Eğitici Ahşap Oyuncaklar

Genel olarak bakıldığında, ahşap oyuncaklar, psikoseksüel gelişim dönemleri ile gelişim alanları ve bu gelişim dönemlerinde kullanılan oyuncak türleri itibarıyla, çeşitleri ve işlevleriyle, okul öncesi dönem önceliğinde, çocuk gelişimindeki yeri bakımından oldukça önemlidir. Buna göre, kendine özgü doğasıyla ve sahip olduğu işlevselliğiyle çocuk gelişiminde büyük öneme sahip olan eğitici ahşap oyuncaklar belli bir nitelendirme dahilinde kategorize edilebilir. Bu çerçevede, Usta (2016) tarafından tasarlanan ve Usta (2018) tarafından geliştirilen ahşap oyuncak kategorizasyonu, bu çalışmayla yeni veriler ışığında güncellenmiş olup aşağıda tüm detaylarıyla kapsamlı olarak açıklanmıştır.

3.2.1 Ahşap Oyuncak Kategorizasyonu

Bu çalışmayla; Usta (2016) tarafından 92 erkek ve 143 kız olmak üzere 235 yükseköğretim öğrencisinin görüşü doğrultusunda 19 kategori ve 64 alt kategori ile oluşturulduktan sonra, Usta (2018) tarafından 97 erkek ve 195 kız olmak üzere 292 öğrenci görüşü çerçevesinde 23 kategori ve 72 alt kategori biçiminde düzenlenmiş olan ahşap oyuncak kategorizasyonu, 84 erkek ve 154 kız olmak üzere 238 üniversite öğrencisinin görüşüyle 26 kategori ve 89 alt kategori şeklinde güncellenerek geliştirilmiştir. Bu güncelleme bağlamında, ahşap oyuncak kategorizasyonu, önceki iki çalışmada elde edilen verilerin yığınlama işlemiyle bu çalışmaya eklenmesi suretiyle, 273 erkek ve 492 kız olmak üzere toplam 765 öğrenci görüşü dahilinde neden-sonuç ilişkisi kurularak değerlendirilmiştir. Bu çalışma kapsamında elde edilen verilerle güncellenip geliştirilen ahşap oyuncak kategorizasyonu, kategoriler ve alt kategoriler nezdinde Çizelge 1’de tanımlanmış olup bu kategorizasyon, eğitici ahşap oyuncaklar odağında, kategoriler ve alt kategoriler itibarıyla, Usta (2016, 2018) tarafından kurgulanıp takdim edilen ahşap oyuncak kategorizasyonunun yeni araştırma verileriyle güncellenerek geliştirilmiş halidir.

Çizelge 1. Bu çalışmayla güncellenip geliştirilen ahşap oyuncak kategorizasyonu (Adlandırma)

¹ Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Ağaçşileri Endüstri Mühendisliği, iusta@hacettepe.edu.tr

Bloklar Kategorisi: Şekil-Boyut Farklı Bloklar, Şekil-Boyut Aynı Bloklar, Lego (Geçmeli Ahşap Bloklar), Tegu (Mıknatıslı Ahşap Bloklar).

Bulyap Kategorisi: Geometrik Şekilli Bulyap, İzli/Çentikli Bulyap, Nuh'un Gemisi.

Çalgı Aleti Kategorisi: Çingirak, Şakşak, Ksilofon, Tef.

Çivi Çakma Kategorisi: Çubuklara Vurma, Küreleri Kanala Düşürme, Mühürle Damga Basma

Çöğüncek Kategorisi: Denge Tahtası, Terazı-Tartı Örnekleri.

Dizme ve Geçirme Kategorisi: İpe Boncuk Dizme, Telden Objeye Geçirme, Burgulu ve Sarmal Geçirme, Çentikli Parçalarla Geçirme.

Düzenekli Kategorisi: Kurmalı Araçlar, Sesli Bulyaplar, Pedallı Üç Tekerlekli Bisiklet.

Elbise Giydirmeye Kategorisi: -----

Ev Kategorisi: Üç Katlı (Çatılı ve Yanları Açık) Ev, İki Katlı (Çatılı ve Yanları Açık) Ev, Katsız-Çatisız (Üstten Bakışlı) Ev.

Fırıldak Kategorisi: Topaç, Yoyo, Saplı Fırıldak, İpli Fırıldak.

Figürler Kategorisi: Bebek Figürleri, Asker Figürleri, Hayvan Figürleri, İnsan Figürleri, Mesleki Figürler.

Harf Öğretme Kategorisi: Harfli Küpler, Oluklu Harf Tablası.

İç İçe Geçmeli Kategorisi: Matruşka, Renkli Kutular.

Kukla Kategorisi: Pinokyo, Hayvan Figürlü Kukla, İnsan Figürlü Kukla, Robotik Kukla.

Kule Yapma Kategorisi: Küplerle Kule, Halkalarla Konik Kule, Jenga (Dikdörtgen Bloklarla Kule), Kertikli Bloklarla Prizmatik Kule, Geometrik Parçalarla Kule.

Mekan Örnekleme Kategorisi: İşyeri Örnekleme, Çiftlik Örnekleme, Sokak Örnekleme, Kasaba Örnekleme.

Model Eşyalar Kategorisi: Mutfak Seti, Bebek Arabası, Beşik, Cep Telefonu, Tamir Seti.

Paytak Kategorisi: Sapla İtekmeli Paytak, İple Çekmeli Paytak.

Pedalsız Bisiklet Kategorisi: Dört Tekerlekli Pedalsız Bisiklet, Üç Tekerlekli Pedalsız Bisiklet, İki Tekerlekli Pedalsız Bisiklet.

Sallanan At Kategorisi: -----

Sayı Öğretme Kategorisi: Abaküs, Sayı Öğretici Düzenlemeler, Sayı-Miktar Bağdaştırıcılar, Matematik Kurgulu Yaklaşımlar, Sayı-Alfabe-Zaman Öğreticiler.

Scooter (Tekerlekli Kızak) Kategorisi: Dört Tekerlekli Scooter, Üç Tekerlekli Scooter, İki Tekerlekli Scooter.

Tertipler Kategorisi: Çarklı Devingen Tertipler, Kapaklı Kilitli Kutucuklar, Yivli Tutamaklı Manyetik Takıpleyici.

Vasıta Kategorisi: Araba, Otobüs, Tren, Kamyon, Traktör, Helikopter, Uçak, Gemi.

Yapboz Kategorisi: Doğa/Çevre Figürlü Yapboz, Meyve-Sebze Temalı Yapboz, Geometrik Şekilli Yapboz, Haritalı Yapboz, Hayvan Figürlü Yapboz, İnsan Figürlü Yapboz, Vasıta Figürlü Yapboz, Tangram.

Yeknesak Kategorisi: -----

Usta (2016, 2018)'nin eğitici ahşap oyuncak kategorizasyonu bağlamında, bu çalışmayla elde edilen verilerin yığınlama işlemi yapılarak güncellenip geliştirilmesine atfen düzenlenen mevcut kategoriler ile alt kategorilerin sayısal durumu Çizelge 2'de gösterilmiştir.

Çizelge 2. Bu çalışmayla güncellenip geliştirilen ahşap oyuncak kategorizasyonu (Sayısal veriler itibarıyla kategoriler ve alt kategorilerin durumu: 26 kategori ve 89 alt kategori, 273 erkek ve 492 kız olmak üzere toplam 765 öğrenci görüşü)

Kategori	Alt Kategori	Toplam	Frekans
----------	--------------	--------	---------

¹ Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Ağaççişleri Endüstri Mühendisliği, iusta@hacettepe.edu.tr

			Erkek	Kız
Bloklar	Şekil-Boyut Farklı Bloklar	32	12	20
	Şekil-Boyut Aynı Bloklar	15	5	10
	Lego (Geçmeli Bloklar)	6	3	3
	Tegu (Mıknatıslı Bloklar)	4	2	2
Bulyap	Geometrik Şekilli Bulyap	8	3	5
	İzli/Çentikli Bulyap	8	3	5
	Nuh'un Gemisi	4	2	2
Çalgı Aleti	Çingirak	6	2	4
	Şakşak	7	2	5
	Ksilofon	15	5	10
	Tef	6	3	3
Çivi Çakma	Çubuklara Vurma	8	4	4
	Küreleri Kanala Düşürme	8	3	5
	Mühürle Damga Basma	5	1	4
Çöğüncek	Denge Tahtası	4	1	3
	Terazi-Tartı Örnekleri	4	2	2
Dizme ve Geçirme	İpe Boncuk Dizme	13	2	11
	Telden Obje Geçirme	13	5	8
	Burgulu ve Sarmal Geçirme	4	2	2
	Çentikli Parçalarla Geçirme	3	2	1
Düzenekli	Kurmalı Araçlar	5	3	2
	Sesli Bulyaplar	4	2	2
	Pedallı Üç Tekerlekli Bisiklet	4	2	2
Elbise Giydirme	-----	25	3	22
Ev	Üç Katlı (Çatılı ve Yanları Açık) Ev	11	2	9
	İki Katlı (Çatılı ve Yanları Açık) Ev	39	2	37
	Katsız-Çatısız (Üstten Bakışlı) Ev	8	4	4
Fırıldak	Topaç	9	5	4
	Yoyo	8	4	4
	Saplı Fırıldak	9	4	5
	İpli Fırıldak	9	3	6
Figürler	Bebek Figürleri	18	2	16
	Asker Figürleri	8	6	2

	Hayvan Figürleri	10	3	7
	İnsan Figürleri	9	3	6
	Mesleki Figürler	5	2	3
Harf Öğretme	Harfli Küpler	14	5	9
	Oluklu Harf Tablası	3	1	2
İç İçe Geçmeli	Matruşka	11	3	8
	Renkli Kutular	8	3	5
Kukla	Pinokyo	9	3	6
	Hayvan Figürlü Kukla	7	2	5
	İnsan Figürlü Kukla	9	3	6
	Robotik Kukla	7	4	3
Kule Yapma	Küplerle Kule	8	2	6
	Halkalarla Konik Kule	10	3	7
	Jenga (Dikdörtgen Bloklarla Kule)	9	4	5
	Kertikli Bloklarla Prizmatik Kule	7	3	4
	Geometrik Parçalarla Kule	2	1	1
Mekan Örnekleme	İşyeri Örnekleme	10	4	6
	Çiftlik Örnekleme	6	2	4
	Sokak Örnekleme	6	2	4
	Kasaba Örnekleme	5	3	2
Model Eşyalar	Mutfak Seti	21	3	18
	Bebek Arabası	9	2	7
	Beşik	7	2	5
	Cep Telefonu	6	3	3
	Tamir Seti	6	4	2
Paytak	Sapla İteklemeli Paytak	10	4	6
	İple Çekmeli Paytak	8	3	5
Pedalsız Bisiklet	Dört Tekerlekli Pedalsız Bisiklet	9	3	6
	Üç Tekerlekli Pedalsız Bisiklet	8	4	4
	İki Tekerlekli Pedalsız Bisiklet	7	3	4
Sallanan At	-----	14	4	10
Sayı Öğretme	Abaküs	5	2	3
	Sayı Öğretici Düzenlemeler	11	4	7
	Sayı-Miktar Bağdaştırıcılar	6	2	4
	Matematik Kurgulu Yaklaşımlar	8	3	5

¹ Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Ağaçşileri Endüstri Mühendisliği, iusta@hacettepe.edu.tr

	Sayı-Alfabe-Zaman Öğreticiler	7	3	4
Scooter (Tekerlekli Kızak)	Dört Tekerlekli Scooter	3	1	2
	Üç Tekerlekli Scooter	6	3	3
	İki Tekerlekli Scooter	2	1	1
Tertipler	Çarklı Devingen Tertipler	3	1	2
	Kapaklı Kilitli Kutucuklar	3	1	2
	Yivli Tutamaklı Manyetik Takipleyci	3	1	2
Vasıta	Araba	20	13	7
	Otobüs	3	2	1
	Tren	6	4	2
	Kamyon	5	3	2
	Traktör	3	2	1
	Helikopter	3	2	1
	Uçak	4	2	2
	Gemi	4	2	2
Yapboz	Doğa/Çevre Figürlü Yapboz	15	5	10
	Meyve-Sebze Temalı Yapboz	3	1	2
	Geometrik Şekilli Yapboz	7	2	5
	Haritalı Yapboz	4	2	2
	Hayvan Figürlü Yapboz	9	2	7
	İnsan Figürlü Yapboz	7	2	5
	Vasıta Figürlü Yapboz	7	3	4
	Tangram	8	4	4
Yeknesak	-----	10	3	7

Bu çalışma kapsamında elde edilen verilerin Usta (2016, 2018)'nin verileriyle yığınlama işlemi yapılmasıyla güncellenip geliştirilen ahşap oyuncak kategorizasyonundaki kategoriler ve alt kategorilerin erkek ve kız öğrencilerce tercih edilme yoğunluğu Çizelge 3'de gösterilmiştir.

Çizelge 3. Bu çalışmayla güncellenip geliştirilen ahşap oyuncak kategorizasyonu (Tercih edilme yoğunluğu: toplam 765 öğrenci görüşü)

Kategori Adı	Alt Kategori (Adet)	Toplam	Frekans	
			Erkek	Kız
Yapboz	8	60	21	39

¹ Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Ağaççişleri Endüstri Mühendisliği, iusta@hacettepe.edu.tr

Ev	3	58	8	50
Bloklar	4	57	22	35
Figürler	5	50	16	34
Model Eşyalar	5	49	14	35
Vasıta	8	48	30	18
Sayı Öğretme	5	37	14	23
Kule Yapma	5	36	13	23
Fırıldak	4	35	16	19
Çalgı Aleti	4	34	12	22
Dizme ve Geçirme	4	33	11	22
Kukla	4	32	12	20
Mekan Örneklemesi	4	27	11	16
Elbise Giydirmesi	---	25	3	22
Pedalsız Bisiklet	3	24	10	14
Çivi Çakma	3	21	8	13
Bulyap	3	20	8	12
İç İçe Geçmeli	2	19	6	13
Paytak	2	18	7	11
Harf Öğretme	2	17	6	11
Sallanan At	---	14	4	10
Düzenekli	3	13	7	6
Scooter (Tekerlekli Kızak)	3	11	5	6
Yeknesak	---	10	3	7
Tertipler	3	9	3	6
Çöğüncek	2	8	3	5
Toplam	89	765	273	492

Bu çalışmayla güncellenip geliştirilen ahşap oyuncak kategorizasyonu kapsamında ahşap oyuncak tercihlerinin erkek ve kız öğrenciler bakımından kıyaslanması Şekil 1’de gösterilmiştir.

frekans	Erkek	Kız	frekans
30	Vasita	Ev	50
22	Bloklar	Yapboz	39
21	Yapboz	Bloklar	35
16	Fırıldak	Model Eşyalar	35
16	Figürler	Figürler	34
14	Model Eşyalar	Kule Yapma	23
14	Sayı Öğretme	Sayı Öğretme	23
13	Kule Yapma	Elbise Giydirme	22
12	Kukla	Dizme ve Geçirme	22
12	Çalgı Aleti	Çalgı Aleti	22
11	Dizme ve Geçirme	Kukla	20
11	Mekan Örneklemesi	Fırıldak	19
10	Pedalsız Bisiklet	Vasita	18
8	Bulyap	Mekan Örneklemesi	16
8	Ev	Pedalsız Bisiklet	14
8	Çivi Çakma	Çivi Çakma	13
7	Düzenekli	İç İçe Geçmeli	13
7	Paytak	Bulyap	12
6	Harf Öğretme	Harf Öğretme	11
6	İç İçe Geçmeli	Paytak	11
5	Scooter (Tekerlekli Kızak)	Sallanan At	10
4	Sallanan At	Yeknesak	7
3	Yeknesak	Scooter (Tekerlekli Kızak)	6
3	Elbise Giydirme	Düzenekli	6
3	Tertipler	Tertipler	6
3	Çöğüncek	Çöğüncek	5

Şekil 1. Bu çalışmayla güncellenip geliştirilen ahşap oyuncak kategorizasyonu kapsamında ahşap oyuncak tercihlerinin erkek ve kız öğrenciler bakımından kıyaslanması (*toplam 765 öğrenci görüşü: 273 erkek ve 492 kız*)

3.2.2 Ahşap Oyuncak Belirlenimciliği

Okul öncesi çocuklara yönelik eğitici ahşap oyuncakların (çocukluk deneyimi yaşamış genç yetişkinlerin tercihleri bağlamında) belirlenip kategorize edilmek suretiyle tanımlanması amacıyla Usta (2016) tarafından (92 erkek ve 143 kız olmak üzere 235 yükseköğretim öğrencisinin görüşüne dayanarak) 19 kategori ve 64 alt kategoriyle oluşturulan ve devamında Usta (2018) tarafından (97 erkek ve 195 kız olmak üzere 292 üniversite öğrencisinin görüşü uyarınca) 23 kategori ve 72 alt kategoriyle çeşitlendirilen ahşap oyuncak kategorizasyonu, bu çalışmayla (84 erkek ve 154 kız olmak üzere 238 üniversite öğrencisinin görüşü bağlamında) 26 kategori ve 89 alt kategori biçiminde güncellenerek geliştirilmiş olup tüm verilerin birleştirilmesiyle (273 erkek ve 492 kız olmak üzere toplam 765 yükseköğretim öğrencisinin görüşünü içeren) oldukça kapsamlı ve tutarlı bir çerçeveye oturtulmuştur.

Bu çalışmayla güncellenmiş olan mevcut ahşap oyuncak kategorizasyonunda konuşlandırılan ahşap oyuncakların kategorik bakımdan özellikleri ve okul öncesi çocuk gelişimi açısından öne çıkan işlevleri genel olarak aşağıda açıklanmıştır. Bu minvalde, daha önce Usta (2016, 2018) tarafından açıklanan Bloklar, Bulyap, Çalgı Aleti, Çivi Çakma, Dizme ve Geçirme, Düzenekli, Elbise Giydirme, Ev, Fırıldak, Figürler, Harf Öğretme, İç İçe Geçmeli, Kukla, Kule Yapma, Mekan Örneklemesi, Model Eşyalar, Paytak, Pedalsız Bisiklet, Sallanan At, Sayı Öğretme, Vasita, Yapboz ve Yeknesak kategorileri metinsel ifadelendirme itibarıyla güncellenirken, bu çalışmayla ahşap oyuncak kategorizasyonuna eklenmiş olan Çöğüncek, Scooter (Tekerlekli Kızak) ve Tertipler kategorileri ise ilk defa açıklanmıştır.

¹ Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Ağaçşileri Endüstri Mühendisliği, iusta@hacettepe.edu.tr

Ahşap Oyuncak Kategorizasyonu çerçevesinde, aşağıda açıklanmış olan kategorilerin her biri kendi içinde değişik detaylandırmalarla ve kurgulamalarla takdim edilebilen çok çeşitli oyuncak tasarımlarını bünyesinde barındırmakta olup burada bahsedilen genel içerik durumudur.

Bloklar Kategorisi: --- Bloklar Kategorisi; *Şekil-Boyut Farklı Bloklar, Şekil-Boyut Aynı Bloklar, Lego (Geçmeli Ahşap Bloklar) ve Tegu (Mıknatıslı Ahşap Bloklar)* alt kategorilerden oluşmaktadır. --- Yüzeyleri renklendirilmemiş veya çeşitli renkler kullanılarak farklı renklerde renklendirilmiş, iç içe geçirilerek ya da üst üste dizilerek yukarıya ve yanlara doğru yığılabilen (kare, dikdörtgen, daire, üçgen, beşgen, altıgen, sekizgen veya daha farklı geometrik şekillere sahip küp, silindir ve prizma görselindeki) ahşap blokları ihtiva eden Bloklar Kategorisi oyuncakları, çocuğa alternatif bakış açısı ile düşünme imkanı sağlar ve çocuğa mevcut parçaları kullanmak suretiyle olabildiğince sınırsız sayıda inşa yapma olanağı sunar. --- Çocuk, (renklendirilmiş veya renklendirilmemiş) farklı şekillerdeki ve farklı boyutlardaki ahşap bloklar sayesinde, hayal gücünü kısıtlamadan halihazırdaki parçalarla düşündüğü şeyi istediği gibi inşa edebilir. Bu perspektifte, ahşap blokları yan yana ve üst üste koyarak farklı kurguda yapılar yapan çocuk, yaşama özgü bazı öznel olguları keşfeder ve gerçek hayatla bağdaştırarak anlamlandırır. --- Ahşap blokları kullanarak hayal dünyası uyarınca değişik figürler ve şekiller oluşturmaya çalışan çocukta, odaklanma ile el-göz koordinasyonu gelişir ve ince motor becerisi artar. Bloklarla denge koşulunu esas alan anlayışla bir yapı yapma, çocukta hayal gücünü geliştirirken, çocuğun kendine olan güveninin artmasını da sağlar. Öyle ki; ahşap bloklar, çocukta yaratıcılık olgusuyla yeni bir şeyler yapma imkanı sağlar, çocuğa yaratıcılığını özgürce sergileyebileceği bir ortam sunar. Bu bağlamda, ahşap bloklarla değişik kurgular oluşturan çocuğun ebeveyni ve/veya arkadaşları tarafından takdir edilmesi, çocuğu “anlaşılma ve önemsenme” pekiştirmesiyle rahatlatır ve mutlu eder. --- Ahşap blokların prizmatik, kübik ve silindirik olmak üzere üç boyutlu görselliğe sahip oluşu, çocukta görsel algıyı destekler ve görsel ayırma yapmasını sağlar. Görsellikleriyle farklı şekillerde ve farklı boyutlarda kurgulanmış olan ahşap bloklar, çocuğun şekil ve boyut kavramlarını karşılaştırmalı olarak öğrenmesini destekler. Buna göre, farklı renklerde yüzeyleri renklendirilmiş değişik şekil-boyut tiplerine sahip ahşap bloklar, çocuğun şekil-boyut ilişkilendirmesini pekiştirir. --- Bloklar Kategorisi oyuncakları; deneme-yanılma yaklaşımıyla bizzat çocuğun kendisi tarafından belirlenen/öngörülen bir kurgunun oluşturulması mahiyetinde, çocuğa yaratıcı düşünme yetkinliği kazandırırken, farklı boyutlarda ve farklı geometrik şekillere sahip (çeşitli renklerde renklendirilmiş) ahşap bloklardan değişik şeyler üretmek, çocuk için hem eğitici bir faaliyettir hem de eğlenceli bir süreçtir. --- Bloklar Kategorisi oyuncaklarındaki (şekil-boyut farklı ve şekil-boyut aynı) parçalar basit ve sade tasarımlı olup ahşap parçaların basit geometrik şekillerden oluşması, çocuğun düşünmesi ve hayal gücünü geliştirmesi açısından çok önemlidir.

Bulyap Kategorisi: --- Bulyap Kategorisi; *Geometrik Şekilli Bulyap, İzli/Çentikli Bulyap ve Nuh'un Gemisi* alt kategorilerinden oluşmaktadır. --- Bulyap Kategorisi oyuncakları; tümevarım kuramına göre kurgulanmış olup çocukta şekil-zemin ilişkisine odaklanmak suretiyle düşünme, iz sürme, karşılaştırma yapma, ilişki kurma, eşleştirme ve karar verme becerilerini geliştirir. --- Gözleme dayalı tanıma-hatırlama yetisini geliştiren bulyaplar, benzerlik/farklılık bulma, eşleştirme ve bütünleştirme kapsamında çocukta bilişsel gelişimi destekler. --- Bulyap Kategorisi oyuncakları; görsel şekil ve boyut bakımından birbiriyle ilişkili olan parçaların eşleştirilerek birbirlerine tamamlanmasını öngören bir içsellikte olduğundan, kare ve dikdörtgen yüzeylere sahip dikdörtgen prizma önceliğinde, silindir ile daire ve küp ile kare gibi yüzeyleri bakımından eşdeğer olan geometrik şekillerin dolaylı biçimde birbirleriyle ilişkilendirilmesinde de çocuğa yardımcı olur ve dikkatin ayrıntılara verilmesi suretiyle ortaya çıkan görsel yoğunlaşma eşliğinde bilişsel gelişime katkı yapar. --- Özellikle ince motor becerilerinin gelişmesini destekleyen Bulyap Kategorisi oyuncakları, çocukta el-göz koordinasyonunun gelişmesine yardımcı olur, el becerisini geliştirir, çocuğun ellerini ve parmaklarını iyi kullanmasını

¹ Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Ağaçişleri Endüstri Mühendisliği, iusta@hacettepe.edu.tr

sağlar, özbakım becerisi mahiyetinde çocuğu el ve göz yordamıyla yapılabilecek hassas işlere hazırlar. - -- Bulyap Kategorisi oyuncakları, çocukta bellek gelişimine fayda sağlar ve psikomotor beceri eşliğinde dikkat ve odaklanmayı esas alan bilişsel gelişimi destekler.

Çalgı Aleti Kategorisi: --- Çalgı Aleti Kategorisi; *Çingirak, Şakşak, Ksilofon* ve *Tef* alt kategorilerinden oluşmaktadır. --- Vurmalı ahşap oyuncak çalgı aletleri, çocukta hem ritim olgusunun farkına varılmasını ve ritim duygusunun gelişmesini sağlar hem de lifli ve gözenekli yapısıyla doğal bir malzeme olan ahşaptan çıkan sesin özelliğinin algılanıp diğer malzemelerden ayırt edilebilmesinde çocuğu bilişsel ve duysal gelişim gösterme yönünden destekler. --- Çalgı Aleti Kategorisi oyuncaklarıyla vurarak veya sallayarak ses çıkarmak, çocuğa eğlenceli gelen bir faaliyet olup çocuğu harekete geçirmek suretiyle oldukça üretken bir eylemdir. Bu çerçevede, ahşap çalgı aleti; işitsel zeka gelişimiyle ritmik seslere karşı ilgili olmaya başlayan çocukta, ince motor gelişimi kapsamında el ve parmakların daha iyi kullanılmasına yardımcı olur, çocuğa hem zeka egzersizi yapma fırsatı sunar hem işitsel yetisiyle sesleri ayırt edebilme becerisini geliştirme olanağı sunar hem de çocukta üretkenliğin ve yaratıcılığın ortaya çıkmasına katkı yapar. --- Çalgı Aleti Kategorisi oyuncakları, çeşitli ritim (tempo) kalıpları eşliğinde melodik ses üretmeye yönelik çaba sarf eden çocukta el-göz-işitme koordinasyonunun gelişmesine yardımcı olur, çocuğun kendine özgü musiki etkinliği çerçevesinde oluşturduğu sesler eşliğinde tamamen doğaçlamaya dayalı sözel ifadelendirme yapmasına katkıda bulunur ve çocuğa kendini ifade etme olanağı sunar.

Çivi Çakma Kategorisi: --- Çivi Çakma Kategorisi; *Çubuklara Vurma, Küreleri Kanala Düşürme* ve *Mühürle Damga Basma* alt kategorilerinden oluşmaktadır. --- Çivi olarak tabir edilen renkli ahşap çubukların üzerlerine ahşap tokmakla vurarak buldukları bölmelerden aşağıya doğru indirmek veya aşağıya düşürmek, çocuğu hem fizyolojik olarak hem de psikolojik olarak rahatlatan bir eylem olup çubukların üzerine vuruldukça kayması çocuğun etki-tepki olgusunu fark etmesini sağlar. --- Çivi Çakma Kategorisi oyuncakları hem el-göz koordinasyonu ile hareket kontrolü açısından hem de vücutta biriken fazla enerjinin boşaltılması bakımından büyük fayda sağlar. Öyle ki; çivi çakma öngörüsüyle odaklanıp kendi yorumuyla çivi çakma eylemini gerçekleştiren çocuk, ahşap tokmağı kaldırıp indirerek uyguladığı kuvvete istinaden çivilere vurdukça bedensel yönden rahatlar, duygusal yönden dinginleşir ve sakinleşir. --- Çocuk, her çifti farklı renklendirilmiş olan aynı boyuttaki altı veya sekiz adet ahşap çiviyi (iki sıralı yatay dizilme düzeninde) çakarken, renk ayrımı yaparak aynı renkte olanlara göre ya da (renk ayrımı yapmaksızın) ardışık dizilişe veya almaçlı dizilişe göre çivi çakma eylemini gerçekleştirmek suretiyle, algıda seçiciliğini ortaya koyar. --- Çivi Çakma Kategorisi oyuncakları; yorumlama, yargılama ve çözümleme süreci bağlamında, çocukta planlama, sıralama ve uygulama becerilerinin gelişmesine yardımcı.

Çöğüncek Kategorisi: --- Çöğüncek Kategorisi; *Denge Tahtası* ve *Terazi-Tartı Örnekleri* alt kategorilerinden oluşmaktadır. --- Çöğüncek, terazi ve tahterevalli örneklemelerinde olduğu gibi, ortasında yer alan dayanma noktası uyarınca sağ ve sol taraflarda eşit ağırlıklı denge durumuyla yatay düzlemde dengede duran bir kaldıraç olup çocukta ağırlık-denge ilişkilendirmesi ile soyutlama ve somutlaştırma becerilerinin gelişmesine yardımcı olur. --- Tartı aracılığıyla gerçekleştirilen tartmak eyleminin bütünleyicisi olarak ağırlık merkezi kapsamında dengelemeyi esas alan Çöğüncek Kategorisi oyuncakları, hacim-ağırlık ilişkilendirmesi ve öz kütle farkındalığı ile görsel ve/veya kütle benzerlikler ve farklılıklar bağlamında, çocukta bütünsel öğrenme ile düşünme ve yorumlama becerisini destekler ve çocuğun hem kısa süreli hem de uzun süreli bellek gelişimine katkı sağlar. --- Çöğüncek Kategorisi oyuncakları, ağırlıkları tartmaya ve dengelemeye yönelik kurgusuyla, çocuğun ağır-hafif ve aynı-farklı kıyaslamalarını yapmasına imkan tanır, denge veya eşitlik öngörüsüyle düşünmek suretiyle değişik bakış açılarıyla yaklaşarak olası problem(ler)i çözmesine katkı yapar.

Dizme ve Geçirme Kategorisi: --- Dizme ve Geçirme Kategorisi; *İpe Boncuk Dizme, Telden Obje Geçirme, Burgulu ve Sarmal Geçirme ve Çentikli Parçalarla Geçirme* alt kategorilerinden oluşmaktadır. --- Dizme ve Geçirme Kategorisi oyuncakları, renkli ahşap boncuklar veya geometrik şekilli renkli ahşap objeler kapsamında, ipe boncuk veya obje dizme ve telden boncuk veya obje geçirme içselliliğiyle, çocukta ince motor becerilerini geliştirir, parmakların daha iyi kullanılmasını sağlar. Bu oyuncaklar, dizme ve geçirme davranışı uyarınca, çocuğun bir eşgüdüm içinde iki elini ardışık olarak kullanmasına neden olduğu için, sağ el ve sol el birlikteliği ile amaca uygun iş yapma becerisini geliştirir, el-göz koordinasyonu ile odaklanma yetkinliği kapsamında çocukta zihin gelişimine katkı sağlar. --- Çocuk, ipe boncuk veya obje dizerken ve telden boncuk veya obje geçirirken üstlendiği görevi, sorumluluk bilinciyle büyük bir sabır içerisinde başarıyla yerine getirmeye çabalar. Bundan ötürü, ipe boncuk dizme ve telden boncuk geçirme etkinliklerini içeren Dizme ve Geçirme Kategorisi oyuncakları, görevi başarma duygusuna erişmiş bir çocukta benlik oluşumunu pozitif yönde etkiler ve yapıcı içselliliğiyle çocuğun özgüven gelişimine yardımcı olur. --- Dizme oyuncuğu, değişik şekil ve boyutlardaki renkli boncukları veya objeleri belli bir renk örüntüsüyle veya öznel bir şekil tercihi dahilinde ipe dizen çocuğun, dikkatini çeken renk veya şekil bakımından algısını ortaya koymasını sağlar. --- Geçirme oyuncuğu, U veya S formulu kavisli zigzag önceliğinde olmak üzere, spiral ve/veya başka bir formda biçimlendirilmiş bağımsız veya iç içe geçmiş tel dizgesi üzerindeki boncukların veya objelerin parmakları kullanarak dizgenin bir ucundan diğer ucuna sürüklenerek taşınmasını amaçladığından, çocuğun mevcut dizge üzerindeki kör noktalara gelindiğinde pozisyon değişiklikleri yaparak ve el değiştirerek boncukları veya objeleri sürüklemenin devam edeceğini fark etmesini sağlar, çocukta halihazırdaki duruma göre inisiyatif alma davranışının gelişmesine yardımcı olur. --- Dizme ve Geçirme Kategorisi oyuncakları, dikkatin ayrıntılara verilmesini gerektiren dizme ve geçirme eylemlerinin kendine özgü doğası bağlamında, çocuğun belli bir konudaki odaklanma süresinin artmasına destek olur.

Düzenekli Kategorisi: --- Düzenekli Kategorisi; *Kurmalı Araçlar, Sesli Bulyaplar ve Pedallı Üç Tekerlekli Bisiklet* alt kategorilerinden oluşmaktadır. --- Düzenekli ahşap oyuncaklar, elektromekanik teçhizatla donatılmış veyahut pil veya yay ya da çarklar yordamıyla oyuncuğu hareketlendirmeye yönelik özel tertibatlar ile teçhiz edilmiş oyuncakları içermekte olup mevcut mekanizmanın harekete geçirilmesi ile hareketin sürdürülmesi ve sona erdirilmesi sürecinde çocuğun devinimsel bir sistemi kontrol ederek yönetmesine olanak sağlar ve çocuğa özgüven kazandırır. --- Her çocuğun öğrenmesinde, bireysel farklılıklardan kaynaklanan, güçlü ve zayıf yönler bulunabildiği göz önüne alındığında, çek-bırak arabalarındaki yaylı veya çarklı aksam ile pedallı üç tekerlekli bisikletlerdeki pedal tertibatı ve sesli bulyaplardaki ses verme teçhizatı örneklemelerinde olduğu gibi, hareket kolaylığı sağlayan ya da seslendirme eşliğinde bir şeyin tanımlanmasını kolaylaştıran düzenekli oyuncaklar, çocuğun dışsal hareketlendiricilerle uyum göstermek üzere eliyle itme/çekme veya ayaklarıyla çevirme hareketini gerçekleştirmesine ve seslendirmeyle tanımlanan şeyi aynı biçimde söyleyerek veya taklit ederek öğrenmesine yardımcı olur. --- Çeşitli aksamlarla desteklenmiş Düzenekli Kategorisi oyuncakları, içerisine yerleştirilen düzeneklere istinaden, hareketlendirmenin çocuk tarafından kontrollü şekilde başlatılması ile sürdürülmesi ve sonlandırılmasında, seslendirmelerle ortaya çıkan obje/nesne/olgu/durum adlandırması ile tanımlaması ve eşleştirmesinde, çocuğun bilişsel, psikomotor, dil, özbakım ve sosyal-duygusal gelişimine katkı yapar. --- Düzenekli Kategorisi oyuncakları, süreklilik içeren kurgusuyla, çocukta gözlem yapma ve gözleme dayalı edinimlerle değerlendirme becerisini geliştirir, neden-sonuç ilişkisi kurma becerisini destekler.

Elbise Giydirme Kategorisi: --- Elbise Giydirme Kategorisi; kendine özgü tekdüzeliğiyle bir alt kategori içermemektedir. --- Belli koşullar ve kurallar dahilinde değişik parçaları birbiriyle uyumlu bir bütünlüğe dönüştürmek üzere, çocuğa çeşitli kombinasyonlar oluşturmak suretiyle inisiyatif kullanma olanağı veren Elbise Giydirme Kategorisi oyuncakları, sınırlı seçkiler içeren mevcut elbise giydirme kurgusu dahilinde, çocuğun farklı düzenlemeler yapmasına olanak tanır, çocukta halihazırdaki duruma göre davranma ve olası muhtemel alternatiflere göre düşünerek hareket etme bilincinin gelişmesine

¹ Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Ağaçşileri Endüstri Mühendisliği, iusta@hacettepe.edu.tr

yardımcı olur. --- Elbise Giydirmeye faaliyeti sırasında doğaçlama yaparak çocuğu konuşturmaya sevk eden elbise giydirmeye oyuncağı; çocukta dil becerisinin gelişmesine, renk ve şekil kavramlarının olgunlaşmasına, el-göz koordinasyonu ile küçük kas gelişimine katkı yapar, çocuğun sosyal-duygusal gelişimini ve öz bakım becerisini destekler. --- Elbise Giydirmeye etkinliği, çocukta hayal gücü eşliğinde bağımsız düşünebilmeye katkı sağlar ve bilişsel gelişimi pekiştirici içselliğiyle kişilik gelişimini destekler. --- Elbise Giydirmeye Kategorisi oyuncakları, tümevarım yaklaşımı kapsamında bütüncül bir kurgu içeren parçacıklardan oluşturulduğu için, çocukta parça-bütün ilişkilendirmesi yapma becerisini geliştirir. --- Uyumlu bir bütünlük sağlamak amacıyla değişik ebatlarda farklı parçacıklar içeren Elbise Giydirmeye Kategorisi oyuncakları, aynı yüzeye konuşlandırılması gereken bileşenler mahiyetinde, çocuğa görsellik bakımından birbirine uygun düşen kurgularda düzenleme yapma olanağı sağlarken, çocuğa olası uyumlandırmaya ilişkin sınamalar yapma fırsatı sağlar.

Ev Kategorisi: --- Ev Kategorisi; *Üç Katlı (Çatılı ve Yanları Açık) Ev, İki Katlı (Çatılı ve Yanları Açık) Ev ve Katsız-Çatısız (Üstten Bakışlı) Ev* alt kategorilerinden oluşmaktadır. --- Görüntüsüyle tipik bir ev şeklinde kurgulanan Ev Kategorisi oyuncakları, bebek evi olarak da adlandırılan bir oyuncak olup içinde mutfak ile banyo ve tuvalet dahil olmak üzere, salon (veya oturma odası) ile yatak odası ve çocuk odası gibi diğer mekanların ve bunlara dair eşyalar ile donanımların bulunduğu küçük bir ev modelidir. Çocuk, ebeveyni ile birlikte içerisinde yaşadığı ev kurgusuyla Ev Kategorisi oyuncaklarını ilişkilendirerek, insan ve çeşitli hayvan figürleri eşliğinde ev hayatını canlandırabildiği için ve mevcut eşyaların yerlerini mekanlara göre istediği gibi değiştirebildiği için çok mutlu olur. --- Ev Kategorisi oyuncakları, aile hayatı örneklemesi içerdiği için, çocuğun ebeveyni ve çevresi ile bir bağ kurmasını sağlar. Esasen hem tekil hem de grupla birlikte oynamaya elverişli bir içselliğe sahip olan Ev Kategorisi oyuncakları, drama amaçlı etkinliklerde veya anlık doğaçlamaya dayalı bir hikaye kapsamında oynanabilen bir oyuncak olup çocukta sosyal-duygusal gelişim sağlar. Buna göre, Ev Kategorisi oyuncakları; çocukta sosyalleşme ile girişimciliği ve hayal gücünü geliştirirken, ev örneklemesi uyarınca gerçek hayata dair çeşitli doğaçlamalar yapan çocuğun kişilik gelişimi üzerinde olumlu pekiştirmeler yapar. --- Ev Kategorisi oyuncakları sayesinde, çocuk gerçek hayatın bir yansıması olarak evin mekanlarını öğrenir ve her mekanın kendine özgü özelliklerini tanır, evi paylaşan bireylerin sosyal hayatları bağlamında taklit yordamıyla ilişkilendirmeler ve özgün kurgulamalar yapar. --- Ev Kategorisi oyuncakları, çocuğun arkadaşlarıyla birlikte oynayabildiği bir oyuncak olduğu için, çocuğun hem dil kullanma becerisini geliştirir hem de sosyalleşmesini sağlar. Ev Kategorisi oyuncakları, toplumun bir bireyi olarak çocukta paylaşma, başkalarının düşüncelerine/fikirlerine saygı duyma, başkalarıyla beraber bir şeyler yapabilme, grubun bir parçası olma, toplum içinde yaşama, başkalarıyla işbirliği yapma, sabırlı olma gibi kavramların algılanmasına ve pekişmesine yardımcı olur. --- Ev Kategorisi oyuncakları; içerisindeki mekanlar ile eşyalar nezdinde, gerçek ev yaşamının çocuklar tarafından oynatılarak oynanmasını sağlarken, gerçek hayatın tarafsız bir şekilde tecrübe edinilmesini sağlar, çocuğu olası muhtemel sorunlar kapsamında (çözüme yönelik diğer seçeneklerin de olabileceği öngörüsüyle) yapıcı olmaya yönlendirir. --- Ev Kategorisi oyuncakları sayesinde, ev tefrişatının (evdeki eşyaların mevcut mekanlara göre konuşlandırılarak düzenlenmesinin) çocuk tarafından özgün şekilde yapılabilmesi, çocuğun bu oyuncak evin içerisinde gerçekten yaşıyormuşçasına davranmasına etki eder ve keyifli bir zaman geçirmesine yardımcı olur.

Fırıldak Kategorisi: --- Fırıldak Kategorisi; *Topaç, Yoyo, Saplı Fırıldak ve İpli Fırıldak* alt kategorilerinden oluşmaktadır. --- Beynin bütününe yönelik iyi bir beyin jimnastiği aracı olan Fırıldak Kategorisi oyuncakları; çocuğun parmaklarıyla hızlıca çevirip bırakarak veya etrafına dolanan ip vasıtasıyla ileriye doğru fırlatıp atarak yönlendirmesiyle dönüsel hareket gerçekleştiren oyuncaklar olup dönüsel harekete odaklanan çocukta dikkat eksikliği ile işlev bozukluğu gibi problemlerin çözümlenmesine yardımcı olur. --- Şekli bir koniyi andıran topaç oyuncağı bir fırıldak oyuncağı olup alttaki sivri ucuna yakın yüzeylerine sarılan ipin hızlıca fakat kibarca ileriye doğru fırlatılmasıyla kendi eksenini etrafında dönmeye başlar. Bu olgu, topacın daha uzun süre dönmelerini sağlamak üzere, uygun fırlatmayı yapmak

amacıyla çocuğu düşünmeye sevk eder, öngörülen dönüsellik için farklı yollar aramaya ve metodik yenilikler yapmaya yönlendirir. --- Amaç belirleme ve belirlenen amaca ulaşma bakımından önemli bir oyuncak olan topaç ve saplı fııldak gibi Fııldak Kategorisi oyuncakları, çocuğu başarılı olmaya odaklar. Fııldak Kategorisi oyuncakları, tekil olarak oynanabildiği gibi, grup halinde oynanabilen bir yarışma oyunu aracı olup çocukların bir araya gelerek sosyalleşmesini sağlar. Bir grupla birlikte oynarken rekabet farkındalığı yaratan Fııldak Kategorisi oyuncakları, rakibinin kendisine göre üstün yanlarının ne olduğunu anlamaya çalışan çocukta neden-sonuç ilişkisi bağlamında gözlem yapma yeteneğini geliştirir ve kendini tanımasına yardımcı olur.

Figürler Kategorisi: --- Figürler Kategorisi; *Bebek Figürleri*, *Asker Figürleri*, *Hayvan Figürleri*, *İnsan Figürleri* ve *Mesleki Figürler* alt kategorilerinden oluşmaktadır. --- Figürler, çeşitli canlılara/varlıklara ait görseller olup çocukların hayal gücünü zenginleştirir. Figürlerin edilgen formu, çocukta koruma duygusunu ve değer verme bilincini geliştirir, bir arkadaş yakınlığıyla ve bu yakınlıktaki bir dost sıcaklığıyla figürlere yaklaşan çocuğun evrensel sevgi ve barış anlayışıyla mutlu olmasını sağlar. --- Çocuklar için (eli-kolu-bacağı oynatılabilen, başı hareket ettirilebilen, saçlı veya saçları taranıp bağlanabilen, elbise-üniforma-ayakkabı giydirilebilen) bebek ve asker gibi insan figürleri çok dikkat çekicidir. Bu perspektifte, baş-gövde-ayak gibi uzuvların bulunduğu insan figürleri, çocuğun kendi vücudunu eşleştirerek/ilişkilendirerek tanıması bakımından faydalıdır. Çocuğun insan figürlü oyuncuğa elbise giydirmesi/çıkarması (ve varsa saçlarını taraması gibi) eylemleri gerçekleştirmesi, çocukta öz bakım becerilerinin gelişmesini sağlar. --- Figürler Kategorisi oyuncakları, çeşitli meslek alanlarına ilişkin görsel yansımalar içerdiğinden, çocuğun sosyal-duygusal gelişimini destekler ve canlandırma oyunu kapsamında çocukta iletişim kurma becerisini geliştirir. --- Figürler Kategorisi oyuncakları, çocukta çevreye karşı duyarlı olma bilinci ile hayvan sevgisinin gelişmesine katkı yapar. Başta evcil hayvanlar olmak üzere bilindik hayvan figürleri sayesinde hayvanları yakından tanıyan çocuk, hayvanlardan korkmak yerine onları sevebileceğinin farkına varır, paylaşımcı ve korumacı yaklaşımla sorumluluk almayı ve olası gereksinimleri/ihtiyaçları gözeterek destek olmayı öğrenir. Bu çerçevede, temel bir olgu olarak çocukta gelişen hayvan sevgisi, çocukta özgüveni geliştirir ve çocuğun ruhsal gelişimi için büyük katkı sağlar.

Harf Öğretme Kategorisi: --- Harf Öğretme Kategorisi; *Harfli Küpler* ve *Oluklu Harf Tablası* alt kategorilerinden oluşmaktadır. --- Belli bir sıraya göre dizilmiş olan alfabede yer alan harflerin tanıtılması ve dik temel büyük/küçük alfabe harfleri hakkında çocukta farkındalık oluşturulması amacıyla kurgulanan Harf Öğretme Kategorisi oyuncakları, çocuğun sesli ve sessiz harflerden oluşan alfabeyi eğlenerek öğrenmesine destek olur. --- Çocuk, harf öğretme düzenlemeleri sayesinde, dildeki seslerin her birini gösteren işaretler olan harflere karşı görsel aşinalık kazanır ve alfabeyi oluşturan harflere ilişkin göz alışkanlığı edinir. Harfleri öğrenen çocukta, sözel olarak duygu ve düşüncelerini ifade etmek üzere, dil becerisi pekişir ve süreklilik kazanır. --- Dik temel harfler yazı fontu esasına göre değişik şekillerde oluşturulan harf öğretme oyuncakları, çocuğun görsel alanında yer alan harfi sözle ifadelendirmesine yardımcı olur. --- Harf Öğretme Kategorisi oyuncaklarından harfli küpler, mevcut harfle simgeleşen varlığın resminin de yüzeylerde gösterilmesi suretiyle oluşturulan kübik ahşap parçalar olup harflere yönelik anlamlı bağlantılar ve ilişkiler kurma öngörüsüyle, çocukta düşünme ve yorumlama becerisini destekler. --- Harf Öğretme Kategorisi oyuncaklarından oluklu harf tablası, bir tabla üzerine açılan oyuk veya çentik ile örneklenmiş büyük ve/veya küçük formdaki harflerin kanıksanması ve yontularak oluşturulan örnek harf üzerindeki kanalın içerisinde küt uçlu bir çubukla küre veya bilye yuvarlamak suretiyle ilgili harfin kurşun kalemle çizilircesine tanınması bağlamında çocuğa yardımcı olur, çocuğun harflerin görsel biçimlerini farketmesini sağlar.

İç İçe Geçmeli Kategorisi: --- İç İçe Geçmeli Kategorisi; *Matruşka* ve *Renkli Kutular* alt kategorilerinden oluşmaktadır. --- Şekilsel olarak aynı görünen fakat boyutsal olarak farklı olan parçalarıyla tündengelem ve tümevarım yaklaşımına göre kurgulanan İç İçe Geçmeli Kategorisi oyuncakları, en az üç ve en çok

¹ Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Ağaçşileri Endüstri Mühendisliği, iusta@hacettepe.edu.tr

sekiz parça içermek üzere birbiri içerisine geçirilerek aynı gövdede toparlanan renkli kutucuklar ile bardaklar olup (Matruşka tiplmesiyle birbirleriyle bütünleşen öznel kurgusuyla) çocukta psikomotor ve bilişsel gelişimi destekler ve benzerlikler-farklılıklar çerçevesinde görsel yoğunlaşma/odaklanma becerisini geliştirir. --- İç İçe Geçmeli Kategorisi oyuncakları; tündengelim ve tümevarım özneliğiyle çocukta kavrama, gözlemlene, deneyimleme ve keşfetme isteği uyandırır, merak etme olgusuyla çocukta problem çözme ve ilişkilendirme yeteneklerini geliştirir. --- Farklı boyutlardaki ahşap kutu veya bardak şeklindeki parçaların iç içe geçmesi ve iç içe geçen parçaların görsel bir bütünlük oluşturmaları, çocuğun odaklanmasını sağlar. Dikkatin yoğunlaşmasını sağlayan İç İçe Geçmeli Kategorisi oyuncakları, çocukta algıda seçicilik oluşturur ve gözleme dayalı analiz-sentez yapma yetkinliğini geliştirir.

Kukla Kategorisi: --- Kukla Kategorisi; *Pinokyo, Hayvan Figürlü Kukla, İnsan Figürlü Kukla* ve *Robotik Kukla* alt kategorilerinden oluşmaktadır. --- Çocuğu doğaçlama yapmaya yönlendiren Kukla Kategorisi oyuncakları, çocukta hayal gücünü ve yaratıcılığı geliştirir, çocuğun bir olayı hikayelendirerek anlatma becerisini geliştirmesine, soru sorma ile cevap verme bağlamında konuşmasına, yeni kelimeler öğrenerek kelime dağarcığını geliştirmesine katkıda bulunur. --- Kukla Kategorisi oyuncakları, çocuğun dil gelişimini sağlaması ve sosyalleşmesi sebebiyle kişilik gelişimi açısından çok önemlidir. Kukla; kişilerarası iletişimin bir gereği olarak, çocuğun beden dilini kullanma ve ses tonunu kontrol ederek dili etkin şekilde kullanma becerilerinin gelişmesini sağlar. Kukla ile çocuk kendini daha iyi ifade edebilme yetkinliğine ulaşır ve çocukta bağımsızlık ile özgüven duyguları gelişir. --- Kukla Kategorisi oyuncakları, çocuğun kendisini kuklayla özdeşleştirmesinin gizil bir yolu olabilir. Çocuk, iç dünyasının dışı vurumu olarak kuklayı bir sırdaşı veya bir can dostu gibi değerlendirmek suretiyle, onunla dertleşip rahatlamak ve/veya anlatmak istediği şeyleri ya da gerçekleşmesini umduğu hayalleri kukla oyuncağı aracılığıyla aktarmak veya açığa çıkarmak biçiminde dolaylı anlatımlı bir tavır sergileyebilir. Çocuk, kendini yansıtmaya amacıyla kuklayı kullanabilir.

Kule Yapma Kategorisi: --- Kule Yapma Kategorisi; *Küplerle Kule, Halkalarla Konik Kule, Jenga (Dikdörtgen Bloklarla Kule), Kertikli Bloklarla Prizmatik Kule* ve *Geometrik Parçalarla Kule* alt kategorilerinden oluşmaktadır. --- Kule Yapma Kategorisi oyuncakları, belli sayıdaki parçaların aşağıdan yukarıya doğru üst üste yığılmasıyla koni şeklinde veya dikdörtgen prizma şeklinde bir görünüm ortaya çıkmasını sağlayan bir kurguda olup denge olgusuyla çocuğa odaklanma ve el-göz koordinasyonu sağlama becerilerini kazandırır. --- Kule Yapma Kategorisi oyuncakları ile oynayan çocukta (bilişsel gelişimin önemli bir göstergesi olarak) dikkat ve koordinasyon en üst seviyede gerçekleşir. Kule Yapma sayesinde, çocukta organizasyon yeteneği gelişir, ters-düz ayrımı ile olağanlık ve olağandışılık deneyimlenir, görsel denge kurgusu mahiyetinde doğru ve eğik olguları sınanır. --- Kule Yapma Kategorisi oyuncakları; aşağıdan yukarıya doğru tamamlanınca bir koni oluşturmak üzere farklı renklerdeki halkalardan veya altıgen/sekizgen gibi değişik geometrik şekilli prizmalardan oluşan ya da prizmatik bir kule yapmak üzere aynı boyutlardaki düz veya kermeli dikdörtgen prizmalardan oluşan bir oyuncak kurgusu olup çocuk üzerinde ilgi toplayıcı bir etki yapmak suretiyle çocuğun odaklanmasına, el-göz koordinasyonu ile konik ya da prizmatik kuleyi başarıyla oluşturmaya katkı yapar. Kule Yapma Kategorisi oyuncakları, çocukta denge olgusunu pekiştirir ve ince motor becerisini geliştirir. --- Kule Yapma düzenlemeleri, belirli kurallara göre kule yapılması bağlamında, çocukta kural bilincini geliştirir ve çocuğu kurallara uyularak işlemler yapmaya yönlendirir, yönergelere uygun şekilde hareket etmeye sevk eder.

Mekan Örnekleme Kategorisi: --- Mekan Örnekleme Kategorisi; *İşyeri Örnekleme, Çiftlik Örnekleme, Sokak Örnekleme* ve *Kasaba Örnekleme* alt kategorilerinden oluşmaktadır. --- Mekan Örnekleme Kategorisi oyuncakları; çocuğun hayal gücüyle kendi dünyasını kurması, kendi kurallarını koyarak bir düzen oluşturmaya bakımından, çocukta bilişsel gelişime katkı yapar. Buna göre; içerisinde sıra sıra evlerin, park ve bahçelerin bulunduğu, insan figürleri eşliğinde çeşitli iş yerlerinin konuşlandığı bir semt/mahalle tiplmesi, çocuğun hayal gücünün gelişmesi açısından çok etkilidir. --- Çevreci

¹ Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Ağaışleri Endüstri Mühendisliği, iusta@hacettepe.edu.tr

kareografisi içerisinde yollar, köprüler, trafik ışıkları/levhaları, çeşitli ulaşım araçları, çeşitli kamu kurumları/kuruluşları, evler, villalar, insanlar, hayvanlar, ağaçlar, park ve bahçeler olmak üzere mümkün olduğunca çok geniş bir perspektifte dizayn edilmiş doğa ve şehir hayatını iç içe bünyesinde barındıran Mekan Örneklemesi Kategorisi oyuncaklarıyla oynayan bir çocukta hem öznel bir tatmin duygusu gelişir hem de çocuğun olaylara, insanlara, doğaya ve çevreye bakışı olumlu yönde gelişir. --- Değişik iş ve meslekler bağlamında, işin yürütüldüğü ve mesleğin icra edildiği işyerleri çerçevesinde (işyeriyle ilişkili alet-edevat ve teçhizatı da örneklemek suretiyle) firma/işletme ve büro/ofis gibi çeşitli işyeri kurgularını içeren, üstten bakışlı olarak veya yandan mekanın içerisini gösterecek şekilde düzenlenen işyeri örneklemeleri, çocuğun sosyal yaşamın ayrılmaz bir parçası olan iş yaşamının farkına varmasına yardımcı olur. Bu perspektifte, çeşitli iş ve mesleki faaliyet alanlarına ilişkin işyeri örneklemeleri sayesinde, çocuk yaşamın olağanlığını algılar ve günlük yaşama yönelik yansımalarıyla çalışma hayatının farkındalığına ulaşır.

Model Eşyalar Kategorisi: --- Model Eşyalar Kategorisi; *Mutfak Seti, Bebek Arabası, Beşik, Cep Telefonu ve Tamir Seti* alt kategorilerinden oluşmaktadır. --- Model Eşyalar Kategorisi oyuncakları, günlük yaşamda yetişkinlerin edindiği ve kullandığı çoğu eşyaların ve araç-gereçlerin küçültülmüş veya büyütülmüş hali olup çocuk onlarla oyun oynayarak hayal gücünü geliştirir, bir nevi yetişkin taklidi yaparak kendisini geliştirir ve ebeveyni ile özdeşim kurmak suretiyle empati kurma yeteneğini artırır. --- Günlük hayatın içerisinde kullanılan eşyaların ve araç-gereçlerin küçültülmüş veya büyütülmüş tiplerini içeren model eşyalar, kullanım yeri ve kullanılma şekli itibarıyla (çocuğun eğlenerek ve ebeveyniyle özdeşim kurarak kendisini tanıması, hayatın olağan akışı içerisinde gerçekleşen günlük faaliyetleri öğrenmesi bakımından) çocuğun psikoseksüel gelişimi ile sosyal-duygusal gelişimine ve özbakım becerisinin gelişmesine katkıda bulunur. Model Eşyalar desteğinde çeşitli eşyalar ile araç-gereçleri farazi olarak kullanarak kendini kanıtlayan çocukta özgüven gelişir. --- Model Eşyalar Kategorisi oyuncakları; çocuğun ebeveyninden gördüğünü taklit edebileceği, ebeveyni gibi davranabileceği ve merak etme duygusuyla hareket ederek araştırmacı kişiliğini ön plana çıkartabileceği oyuncaklardır. Model Eşyalar kullanılmak suretiyle grup halinde oynanan dramatize oyunlar sayesinde, çocuk ekibin bir parçası olarak grup içinde nasıl davranması gerektiğini öğrenir, toplumsal ortam örneklemesiyle eşya ve araç-gereç kullanımında paylaşımcı olmayı öğrenir. --- Sınırsız düşünebilmekle birlikte hayal gücü ve yaratıcılığa destek olan Model Eşyalar Kategorisi oyuncakları, çocukta yaratıcı düşünce ve hayal gücü ile öğrenme becerisini geliştirir, bir birey olarak yetkinliğini fark eden çocuğun kendine güven duymasına yardımcı olur.

Paytak Kategorisi: --- Paytak Kategorisi; *Sapla İteklmeli Paytak ve İple Çekmeli Paytak* alt kategorilerinden oluşmaktadır. --- Ucundaki ipin çekilerek veya sapından tutulmak suretiyle iteklenerek hareket ettirilen, içerisine farklı geometrik şekiller yerleştirilebilen ve hareket ettirilince içindeki şekillerin birbirlerine çarpmasıyla sesler çıkartan paytakların hareket etmesi, yürümeye yeni başlayan bir çocuğun ilgisini çeker, adımlamaya yönelik psikomotor davranış sergilemesinde, yürüyerek ilerleme olgusuna odaklanmasına yardımcı olur. --- Üzerinde bulunan cırcır veya çan ya da tırtık mekanizmaları sebebiyle, çocuk hızlandıkça sesinin arttığı ve çocuk yavaşladıkça sesinin azaldığı paytaklar, çocukta zeka ve dikkat gelişimine ve el-göz-işitme koordinasyonunun gelişmesine katkı yapar, ritme göre tempo tutmak veya tempoya göre ritim oluşturmak suretiyle, uyumlu yürüme ya da ritmik veya tempolu hareket etme becerisinin gelişimini destekler. --- Paytak Kategorisi oyuncaklarından iple çekmeli paytak, içerisine açılan oyuğa yerleştirilmiş (renkli çizgilerle üzerine daire şekilleri çizilmiş) kürenin eksenel dönüşler yaparak çocuğun odaklanmasını sağlamaya yönelik bir kurguya sahiptir. Bu kürenin, paytağın ipinden tutularak çekildiğinde hareket etmesine bağlı olarak tekerleklerle temasına istinaden devinime geçmesiyle ilerleme yönüne göre eksenel dönüşler yaparak dönmeye başlaması, çocuğun ilgisini çeker ve çocuğun (kendi yürümeye bağlı olarak harekete başlayan) paytak ile ilişkili bir yürüme davranışı göstermesine neden olur. Şöyle ki; çocuk paytağı ipinden tutup adımlayarak öne doğru ilerlerken başını çevirerek arkadaki paytağın ilerleyiş durumunu kontrol ederek veya yüzü paytağa

¹ Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Ağaççileri Endüstri Mühendisliği, iusta@hacettepe.edu.tr

dönük şekilde arka arkaya giderek, kendisinin yürüyüşü ile iple çekmeli paytağın ilerleyişini, hız ve mesafe dengesi açısından uyumlandırmaya yönelir.

Pedalsız Bisiklet Kategorisi: --- Pedalsız Bisiklet Kategorisi; *Dört Tekerlekli Pedalsız Bisiklet, Üç Tekerlekli Pedalsız Bisiklet ve İki Tekerlekli Pedalsız Bisiklet* alt kategorilerinden oluşmaktadır. --- Pedalsız Bisiklet Kategorisi oyuncakları, oturma pozisyonunda iken öne doğru ilerlemek üzere yanlardaki tutamaklardan tutunarak ayakları yere basar vaziyette ileriye doğru hareket etmeyi amaçlayan çocuğun deneme-yanılma ile denge kavramını öğrenmesini sağlayan önemli bir motivasyon aracıdır. Bisiklete binmek olgusu, ayakların ve kolların uyumlu bir sürüş davranışını ortaya koyması mahiyetinde, çocukta denge ve kuvvet kavramlarının algılanmasına yardımcı olur. Pedalsız Bisiklet süren çocuk, denge-kuvvet ilişkisini fark eder, hızlı-yavaş ile ilerleme-durma ayrımlarının farkına varır. --- Pedalsız Bisiklet Kategorisi oyuncakları, çocuğun kendi kas sisteminden yararlanarak ileri gitme ve geri gelme hareketi yapabilmesine yardımcı olurken, el-kol-bacak kaslarının güçlenmesine katkı yapar, çocuğun öne giderken sağa veya sola döneceği zaman mutlaka yavaşlanması gerektiğini ve arka arkaya gidilmesi halinde ise başın sağa/sola çevrilerek çevrenin/güzergahın kontrol edilmesi gerektiğini tecrübe edinmesine yardımcı olur. --- Pedalsız Bisiklet Kategorisi oyuncakları sayesinde, dengede durma ile ileri-geri yönelme ve sağa-sola manevra yapma yetkinliğine ulaşan çocukta, hızlanma-yavaşlama olgusu pekişir ve denge-kuvvet ilişkilendirmesindeki yetkinliğe bağlı olarak özgüven gelişir.

Sallanan At Kategorisi: --- Sallanan At Kategorisi; kendine özgü tekdüzeliğiyle bir alt kategori içermemektedir. --- Çocuk için sınırları olmayan bir özgürlük içinde derin bir hayal gücü göstergesi olan Sallanan At Kategorisi oyuncakları, çocuğa geniş ufuklar açar ve hikayemsi değişik senaryolar kurmak suretiyle çocuğun hayal dünyasını geliştirir. Sallanan At Kategorisi oyuncakları, çocuğun ruhsal gelişiminin yanı sıra, zihinsel ve bedensel gelişimine de katkı sağlar. Şöyle ki; çocuğun bedenini kontrol etme ve vücut hareketlerini geliştirme bağlamında, atın öne-arkaya doğru sallanması için kendi başını öne doğru eğip arkaya doğru tekrar kaldırmak suretiyle bedenini ileri-geri hareket ettirmesi ve aynı zamanda elleriyle de atın başına konuşturulmuş ipe/tutamağa tutunarak dengesini sağlaması, çocuğun zihinsel ve bedensel gelişimine büyük katkı sağlar. --- Esasen canlı bir varlık olan atın imgesel bir yansıması olan Sallanan At Kategorisi oyuncakları, çocuğa doğayı/çevreyi ve hayvanları sevdiren, hayatı da anlamlandırır. Öyle ki; çocuk sallanan at oyuncuğu ile duygusal bir bağ kurabilir ve atı izafi bir arkadaşı olarak benimseyebilir, ata kendi taktığı isimle seslenerek onu kişiselleştirebilir. Bu durum, çocuğun canlı bir varlık olan at ile özdeşleştirdiği sallanan at oyuncuğunu bir arkadaş olarak gördüğünü simgelerken, çocukta sevgi ve dostluk ile arkadaşlık gibi kavramların pekişmesini sağlar, evrensel barış ve hoşgörü duygularını geliştirir. --- Sallanan At Kategorisi oyuncakları, çocuğun ellerini tutamalara tutunarak oturur vaziyette öne-arkaya doğru sallanması ile ortaya çıkan hız dolayısıyla değişime uyum sağlamaya çalışmasıyla, bilişsel yönden zeka gelişimine katkı yapar, bedensel yönden kas-iskelet sisteminin gelişimini destekler ve çocuğun fiziksel olarak rahatlamasına yardımcı olur. --- Sallanan At Kategorisi oyuncakları, doğayla özdeşim kurma ve çevreye karşı duyarlı olma bağlamında çocukta soyutlama ve somutlama becerisini destekler ve sosyal-duygusal gelişime katkı sağlar.

Sayı Öğretme Kategorisi: --- Sayı Öğretme Kategorisi; *Abaküs, Sayı Öğretici Düzenlemeler, Sayı-Miktar Bağdaştırıcılar, Matematik Kurgulu Yaklaşımlar ve Sayı-Alfabe-Zaman Öğreticiler* alt kategorilerinden oluşmaktadır. --- Sayı Öğretme Kategorisi oyuncakları, 1'den 10'a kadar olan sayıları görsellikleri dahilinde adlandırılışları ile öğretmeyi öngörürken, miktar ilişkilendirmesiyle sayıların çocuk tarafından somutlaştırılmasını amaçlar. --- Sayı Öğretme Kategorisi oyuncaklarından sayı-miktar bağdaştırıcılar; mantıksal-matematiksel zeka gelişimi bağlamında, üç boyutlu ve iki boyutlu görsellekle öğrenme olgusu uyarınca, ahşap bir tabla üzerinde 1'den 10'a kadar rakamları sıralı olarak gösteren [her rakamın sayısal değerine karşılık gelen miktarı hem azdan çoğa doğru halka adetini temsilen dikey olarak kıstadan uzuna doğru sıralanmış çubuklarda takılı ahşap halkalarla hem de mevcut rakamın değeri kadar tabla yüzeyinde yatay olarak oluşturulmuş renkli beneklerle simgeleyen] öznel bir oyuncak olup çocukta (sayı

¹ Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Ağaçşileri Endüstri Mühendisliği, iusta@hacettepe.edu.tr

kavramını öğretmek suretiyle) sayısal (matematiksel) zekanın gelişimine ilaveten sıra-düzen ve kural algısının gelişmesine katkı sağlar. Buna göre, örneklenen rakamla ilintili çubuğa mevcut rakamın sayısal değeri kadar halkayı sayarak takan çocuk, sayı saymak suretiyle rakam-miktar kavramını öğrenir ve üzerinde ilgili rakamın değeri/miktarı kadar beneklerin veya figürlerin bulunduğu alana bakan çocuk, görsel olarak sayı-miktar ilişkilendirmesini yapar. --- Çocuğun bilişsel gelişimini destekleyen Sayı Öğretme Kategorisi oyuncakları aracılığıyla, çocuklar sayı sembollerini (rakamları) tanıyarak ve örneklenen miktarla eşdeğer olan rakamı bulup eşleştirir. Çocuk, sayıları öğrendikçe ve sayı (rakam) ile miktar/değer eşleştirmesi yaptıkça bilişsel yetkinliklerini keşfeder ve rakam-miktar özümsemesine atfen sayısal işlemleri başarmaya yönelik içsel başarı duygusuyla özgüven kazanır. --- Sayı Öğretme amacıyla kurgulanan oyuncaklardan biri de abaküs olup her birinde 10 adet renkli ahşap boncuğun bulunduğu toplam 10 sıra/dizge içerir. Bu dizgeleri baştan sona doğru 1'den 10'a kadar sayan çocuk, abaküs aracılığıyla sayı saymayı tecrübe edinir. Çocukta sayısal zekayla birlikte görsel zeka gelişimini destekleyen abaküs, dizgelerde gruplama yapmaya olanak sağladığı için, çocuğun sayı/miktar kapsamında grup oluşturma becerisini geliştirir, yatay ve dikey kümeleme yapmasını sağlar. --- Sayı Öğretme Kategorisi oyuncakları, çocukta (okul öncesi dönem itibarıyla) çıkarma ve toplama işlemleri esas teşkil etmek üzere, analitik düşünme yetisinin kazanılmasına ve aritmetik hesaplama becerisinin gelişmesine katkı sağlar. Çocukta zeka geliştirici bir işleve sahip olan Sayı Öğretme Kategorisi oyuncakları, çocuğa; planlı hareket etmeyi, hızlı ve doğru karar vermeyi öğretirken, problemlere (olaylara ve mevcut durumlara) farklı açılardan nasıl yaklaşılabilirliğini ve bunların nasıl yorumlanabileceğini gösterir, karmaşık bir sorun karşısında ihtiyatlı olmayı öğretir.

Scooter (Tekerlekli Kızak) Kategorisi: --- Scooter (Tekerlekli Kızak) Kategorisi; *Dört Tekerlekli Scooter, Üç Tekerlekli Scooter ve İki Tekerlekli Scooter* alt kategorilerinden oluşmaktadır. --- Scooter, iki elle önündeki tutamaklarından tutularak bir ayakla üzerinde dururken diğer ayakla yerden kuvvet almak suretiyle onu itekleyerek hareket ettirilen tekerlekli bir kızak olup (tek ayakla ayakta durup öbür ayakla iteklemek şeklinde gerçekleşen iki ayrı eylemin biri diğerini desteklemek üzere birbiriyle bağlantılı olarak aynı anda yapılması mahiyetinde) çocukta eşzamanlılık sağlama becerisini geliştirir. --- Çocuğun, el-göz ve ayak koordinasyonu eşliğinde gerçekleşen bütüncül bir etkinlik olarak, tekerlekli kızak hareketine geçirmesi/hızlandırması ve yavaşlatması/durdurması süreçlerinde adımlama hareketi yaparak bir ayağını kullanması, çocukta ayrıcalıklık gerektiren böylesi durumlarda dikkat yoğunlaştırmak suretiyle işleyişe odaklanması yönünde katkı yapar. --- Ayakta duruş pozisyonu uyarınca çocuk tarafından harekete geçirilen ve hareketi sonlandırılan scooter (tekerlekli kızak), edilgen içsellikle ilerletilmesi/yönlendirilmesi ve durdurulması kapsamında el-göz-ayak eşgüdümüyle gerçekleştirilen bir organizasyonu gerektirdiğinden, çocukta planlama ve sıralama yaparak hızlı karar verme ve çok yönlü düşünebilme becerilerini geliştirir.

Tertipler Kategorisi: --- Tertipler Kategorisi; *Çarklı Devingen Tertipler, Kapaklı Kilitli Kutucuklar ve Yivli Tutamaklı Manyetik Takipleyici* alt kategorilerinden oluşmaktadır. --- Çarklı veya anahtarla kilitlenip açılabilir ya da manyetik özelliğe sahip devingenliği bünyesinde barındıran Tertipler Kategorisi oyuncakları, bir tertibatı/düzenlenişi işlevsel kılmak üzere, kendine özgü hareketlendirme biçimiyle, çocukta farklı açılardan öğrenme ve keşfetme becerilerinin gelişmesini destekler. --- Kurgulanışları itibarıyla dolaylı erişimi ve yönlendirmeyi içeren Tertipler Kategorisi oyuncakları, ellerini ve parmaklarını kullanarak devingenliği gerçekleştiren çocukta ince motor becerisinin gelişmesine yardımcı olur. --- Tertipler Kategorisi oyuncakları, kapaklı kilitli kutucuklar ve yivli tutamaklı manyetik takipleyici örneklemelerinde olduğu gibi, içsel boyutuyla gizemli ve merak uyandıran uyarlamalarıyla çocuğun karmaşık bir problem karşısında akıl yürütme ile bütünsel algı eşliğinde esnek düşünebilmesine katkı sağlar.

Vasita Kategorisi: --- Vasita Kategorisi; *Araba, Otobüs, Tren, Kamyon, Traktör, Helikopter, Uçak ve Gemi* alt kategorilerinden oluşmaktadır. --- Vasita olarak addedilen araba (otomobil), kamyon, otobüs, tren,

¹ Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Ağaçşileri Endüstri Mühendisliği, iusta@hacettepe.edu.tr

vapur, gemi, uçak ve helikopter gibi taşıt (ulaşım aracı) tiplmesiyle tasarlanmış vasıta oyuncaklarıyla oynamak, çocuk için bir özgürlük göstergesidir. Çocukta özgüven ve kişilik gelişimini destekleyen Vasıta Kategorisi oyuncakları, hür iradesiyle hayal dünyasında hareket edebilmesinin bir yansıması olarak, çocuğa olabildiğince özgür olma fırsatı sunar. --- Vasıta Kategorisi oyuncaklarının (üzerine/içerisine bir şeyler koyulup) iteklenerek ve çekilerek veya uçurularak ya da yüzdürülerek hareket ettirilebilmesi, araç tiplmesiyle özdeşleşen çocuğun ilgisini çeker ve hayal ile gerçeklik arasında bir ilişki kurmasına yardımcı olur. Bu bağlamda, çocuğun ben merkezli düşünüşten toplumsal düşünmeye geçişinde, Vasıta Kategorisi oyuncaklarının çok büyük katkısı vardır. Öyle ki; araç modelindeki vasıta oyuncakları, çocuğun cesaret ve kararlılık göstererek kendini ifade etmesine olanak sağlar, paydaşlık oluşturma ve duygudaşlık kurma çerçevesinde toplumun bir bireyi olan çocuğun sosyalleşmesine yardımcı olur, özgüven kazanmasına katkı sağlar. --- Görsel olarak basit ve sade bir kurgu içeren Vasıta Kategorisi oyuncakları, basitlikleri ve sadelikleri ile çocuğun ilgisini çeker, çocuğun hayal gücünü ve yaratıcılığını destekler, çocuğun hayata bakışını olumlu yönde geliştirir ve girişimciliğini öne çıkarır. --- Vasıta Kategorisi oyuncaklarıyla toplumsal normlar ve trafik kuralları konusunda çocukta farkındalık sağlanır, çocuğun toplum içinde kendine güveni olan bir birey hüviyetiyle sosyalleşmesine bağlı olarak gerçek hayata uyum sağlayabilmesi kolaylaşır. --- Vasıta Kategorisi oyuncakları; bireysellikten ziyade iletişim sağlayarak sosyalleşmeye yönelten içsellikle, çocuğu insanlarla bağlantı kurma ve işbirliği yapma dürtüsüyle paylaşımcı olmaya sevk eder, çocukta sosyal-duygusal gelişim ile psikomotor gelişime yardımcı olur ve el-göz koordinasyonuna katkı sağlar.

Yapboz Kategorisi: --- Yapboz Kategorisi; *Doğa/Çevre Figürlü Yapboz, Meyve-Sebze Temalı Yapboz, Geometrik Şekilli Yapboz, Haritalı Yapboz, Hayvan Figürlü Yapboz, İnsan Figürlü Yapboz, Vasıta Figürlü Yapboz* ve *Tangram* alt kategorilerinden oluşmaktadır. --- Yapboz Kategorisi oyuncakları; statik kurgu ve dinamik kurgu biçiminde düzenlenmiş oyuncaklar olup parçaların belli bir özellik ya da oluş sırasına göre sıralanması ve/veya gruplanması ile bir figürün veya bir şeklin meydana getirilmesini amaçlar. Buna göre; dinamik kurgulu yapboz, halihazırdaki parçaları kullanarak çocuğa yaratıcı düşünme ile bir figür/şekil oluşturma imkanı verirken, statik kurgulu yapboz ise, mevcut parçaların kılavuzluğunda sadece oluşturulması öngörülen figürün veya şeklin ortaya çıkarılması gerektiğini vurgulayarak çocuğu yapboz yapmaya yönlendirir. --- Birbiriyle ilişkili parçaları birbirine tamamlamayı ve bütüne ulaştırmayı amaçlayan Yapboz Kategorisi oyuncakları; parça-bütün ilişkilerini algılama, tahmin yürütme, karar verme, deneme-yanılma yoluyla öğrenme, gözlem yapma, parçaları renk ve şekil ile büyüklük gibi özellikleriyle değerlendirip karşılaştırması ve ilişkilendirmesi konusunda çocuğa yardımcı olur ve çocukta bilişsel gelişim ile görsel zeka gelişimini destekler. --- Yapboz Kategorisi oyuncakları; çocukta zeka gelişiminin yanı sıra, tümevarım ve tümdengelim kuramlarına göre analiz ve sentez yapma, dikkat yoğunlaştırma, muhakeme etme, gözlemlenme, mukayese yapma, düşünme, hatırlama, benzerlik ve farklılık bulma, sınıflama-sıralama, bütünleştirme-eşleştirme, çözüm üretme, problem çözme, parça-bütün ilişkisi kurma, şekil-zemin algısı sağlama becerilerini geliştirir. --- Kendine özgü bir kurguya sahip olan yapbozun yapılması aşamasında, karmaşık ve herhangi bir mana ifade etmeyen yapboz parçalarının belirli bir sıraya göre bir araya getirilerek anlamlı bir bütünü oluşturmaları, düşünsel ve problem çözmeye yönelik öznel bir çaba gerektirdiği için, bu özelliğiyle Yapboz Kategorisi oyuncakları çocukta yorumlama ve yargılama suretiyle uygun çözümü bulma becerisini geliştirir. Çocuğun, parça-bütün ilişkisi dahilinde gördüğü bir parçayı yapboz kurgusu içerisinde yeri geldiği zaman hatırlayıp kullanması, yapboz oluştukça yapbozdaki boşlukların hangi parçalarla doğru olarak tamamlanacağını muhakeme etmesi (var olan duruma veya soruna uygun bir çözüm bulmak üzere etrafıca düşünmesi) çocukta görsel hafızanın güçlenmesine ve zihin gelişimine katkıda bulunur, mevcut yapboz çerçevesinde bütünlüğün sağlanması çocuğa özgüven kazandırır. --- Yapboz Kategorisi oyuncaklarıyla zekasını kullanarak (şekil, zemin, renk ve desen algısı dahilinde) parçaları bir araya getirip doğru çözümü bulmaya çalışan çocukta, görsel zeka gelişimiyle birlikte el-göz koordinasyonu gelişir, yapboz parçalarını sabırla birleştirip sonuca ulaşan çocuğun (başladığı işi başarıyla tamamlayabilmiş olmasının verdiği mutlulukla) kendine olan güveni artar ve sorun çözme becerisiyle özgüveni pekişir.

¹ Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Ağaçşileri Endüstri Mühendisliği, iusta@hacettepe.edu.tr

Yeknesak Kategorisi: --- Yeknesak Kategorisi; kendine özgü tekdüzeliğiyle bir alt kategori içermemektedir. --- Özgün düzenlemeler içeren Yeknesak Kategorisi oyuncakları, günlük hayatta hep aynı biçimde sürüp giden bazı olguların imgelenmesini sağlamak üzere bütünlük bir kurguyla aynı gövde üzerinde oluşturulmuş oyuncaklar olup çocuğun mevcut düzenlemedeki örnek olguyu kendi hayal gücünü katarak canlandırmasına katkı sağlar. --- Gerçek hayata ilişkin değişik senaryolar içeren Yeknesak düzenlemeler, bütüncül bir yapıyla düzenli şekilde yinelenerek devam eden tekdüze içselliğiyle, bir şeyin veya bir durumun ya da bir olgunun hayatın olağan akışına uygunluğu veya aykırılığı hakkında çocuğun bir farkındalığa ulaşmasına yardımcı olur, çocuğun dünyayı tanıyıp anlamasına, doğrudan ya da dolaylı ilişkilendirmeler yapmasına katkıda bulunur. --- Yeknesak Kategorisi oyuncakları; çocuğa belirli kurallar ve sınırlılıklar içerisinde eğlenerek öğrenme ve keşfetme yaklaşımıyla bir şeyi yapma/oluşturma yetkinliği sağlar, mevcut kurguda yer alan parçaları birbirleriyle ilişkilendirme ve/veya hareketlendirme ya da devinim sağlayarak öngörülen kurguyu inşa etme becerisi kazandırır. Buna ilaveten, Yeknesak Kategorisi oyuncaklarının grup oyunu olarak oynanabilen bir düzenleme içermesi halinde, gruba katılma veya grubun ya da ekibin/takımın parçası olma içselliğiyle, Yeknesak Kategorisi oyuncakları çocuğa kendini değişik açılardan tanıma olanağı sunar ve kendisi ile ilgili farkındalığı deneyimleme imkanı verir.

SONUÇ

“Çocukluk Deneyimi Yaşamış Genç Yetişkinlerin Okul Öncesi Dönem Bağlamında Yeğledikleri Ahşap Oyuncak Çeşitleri” başlıklı bu çalışmada, Bologna Süreci ile Hacettepe Üniversitesi Ağaççileri Endüstri Mühendisliği müfredatının 2013 yılında güncellenmesi kapsamında, Mesleki Teknoloji Yüksekokulu uhdesinde olmak üzere Seçmeli Dersler Birimi bünyesinde, üniversitenin tüm öğrencileri için açılan yeni bir seçmeli ders olan “Eğitici Ahşap Oyuncaklar” dersi nezdinde Prof.Dr. İlker Usta tarafından tasarlanan ahşap oyuncak kategorizasyonu güncellenmiştir. Buna göre, yenilik ve süreklilik örgüsüyle ayrılmaz bir bütün oluşturan sürdürülebilirlik yaklaşımı temelinde, kendine özgü içselliğiyle önceki araştırmaların devamı hüviyetiyle gerçekleştirilen bu çalışmayla; [üniversitenin farklı programlarda öğrenimlerini sürdüren ve “Eğitici Ahşap Oyuncaklar” seçmeli dersini yüklenerek “Şimdi bir çocuk olsaydınız (okul öncesi çocukluk dönemi bağlamında) nasıl bir ahşap oyuncak ile oynamak isterdiniz?” konusunda 300-350 sözcüklük dönem ödevi hazırlayan öğrencilerin çocukluk algısıyla ve okul öncesi çocuk gelişimi perspektifinde dillendirdikleri ahşap oyuncak nitelendirmelerinin içerik çözümlemesi yordamıyla değerlendirilmesi suretiyle, Usta (2016) tarafından (92’si erkek ve 143’ü kız) 235 öğrencinin görüşü uyarınca 19 kategori ve 64 alt kategoriyle oluşturulan ve Usta (2018) tarafından (97’si erkek ve 195’i kız) 292 öğrencinin görüşü dahilinde 23 kategori ve 72 alt kategoriyle çeşitlendirilen] ahşap oyuncak kategorizasyonu, (84’ü erkek ve 154’ü kız) 238 öğrencinin görüşü bağlamında 26 kategori ve 89 alt kategori olarak geliştirilmiştir.

Bu çalışmayla 26 kategori ve 89 alt kategoriyle çeşitlendirilen ahşap oyuncak kategorizasyonu, [oral dönem (0-24 ay), anal dönem (24-36 ay), fallik dönem (36-60 ay) ve latent dönemin ilk yılı (60-72 ay) olmak üzere] 0-6 yaş (0-72 ay) aralığındaki okul öncesi çocuk gelişimi ve bu süreci pekiştiren [psikomotor gelişim, bilişsel gelişim, dil gelişimi, sosyal ve duygusal gelişim ile özbakım becerisi dahilinde öne çıkan] gelişim alanları çerçevesinde, çok yönlü ve işlevsel içeriği ile çocukların dünyasıyla birleşen bütünlük bir kurguya sahiptir. Sonuç olarak, önceki iki araştırmayla bütünleştirilen bu araştırmanın verileri, ahşap oyuncak kategorizasyonu tanımlamasıyla eğitici ahşap oyuncaklar olgusunu bünyesinde barındıran mevcut kategorizasyonun, genel kabul gören saptamalarla birlikte, toplumu oluşturan bireylerin bakış noktası ve bakış açısı farklılıklarına dayalı yorumlamalar nedeniyle sürekli şekilde detaylandırılmaya ve çeşitlendirilmeye açık olduğunu ve bundan ötürü her zaman geliştirilebilir bir içselliğe sahip olduğunu göstermiştir.

¹ Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Ağaççileri Endüstri Mühendisliği, iusta@hacettepe.edu.tr

KAYNAKLAR

Corbetta, P., (2003), Social Research: Theory, Methods and Techniques, London: SAGE Publications Ltd.

Krippendorff, K., (1980), Content Analysis: An Introduction to Its Methodology, New York: Sage Publications.

Milli Eğitim Bakanlığı, (2009), Çocuk Gelişimi ve Eğitimi: Çocuğun Gelişimi, MEGEP (Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi) http://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Geli%C5%9Fim.pdf, E.Tar: 12.01.2013

Milli Eğitim Bakanlığı, (2009), Çocuk Gelişimi ve Eğitimi: Eğitici Oyuncaklar, MEGEP (Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi) http://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Geli%C5%9Fim.pdf, E.Tar: 12.01.2013

Milli Eğitim Bakanlığı, (2013), 0-36 Aylık Çocuklar İçin Eğitim Programı, Temel Eğitim Genel Müdürlüğü, <http://tegm.meb.gov.tr/dosya/okuloncesi/0-36program.pdf>, E.Tar: 12.01.2013

Milli Eğitim Bakanlığı, (2013), Okul Öncesi Eğitim Programı, Temel Eğitim Genel Müdürlüğü <http://tegm.meb.gov.tr/dosya/okuloncesi/ooproram.pdf>, E.Tar: 12.01.2013

Milli Eğitim Bakanlığı, (2016), Çocuk Gelişimi ve Eğitimi: 0-36 Ay Oyun ve Oyuncak, http://www.megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller/0-36%20ay%20oyun%20ve%20oyuncak.pdf, E.Tar: 15.03.2016

Usta, İ., (2016), Okul Öncesi Çocukluk Algısında Genç Yetişkinlerin Ahşap Oyuncak Seçimi, Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar Dergisi, e-dergi: 8 Kasım 2016.

Usta, İ., (2017), Ahşap Üzerine Betimlemeler: Kültürlerarası etkileşim aracı olan ahşabın “Değerli bir Nesne” olarak kabul edilip özümsemesi (Ahşap Sürdürülebilir ve Yenilenebilir Malzemedir), Yapı Dünyası, Mart/Nisan 2017 (252-253): 8-14.

Usta, İ., (2018), Genç Yetişkinlerin Bakışıyla Okul Öncesi Çocuklar İçin Ahşap Oyuncaklar, Mesleki Bilimler Dergisi, (7) 2: 99-122.

Usta, İ., (2019), Okul Öncesi Çocukluk Dönemi ve Eğitici Ahşap Oyuncaklar, Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 2019 (6) 4: 211-238.

Usta, İ., (2020), Çocukluk Deneyimi Yaşamış Genç Yetişkinlerin Okul Öncesi Dönem Bağlamında Yeğledikleri Ahşap Oyuncak Çeşitleri, Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Bilimleri Sempozyumu (22-23 Şubat 2020, İstanbul, Türkiye), Bildiri Kitabı: 904-916.

https://tr.wikipedia.org/wiki/Sigmund_Freud, E.Tar: 24.12.2012

¹ Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Ağaçşileri Endüstri Mühendisliği, iusta@hacettepe.edu.tr